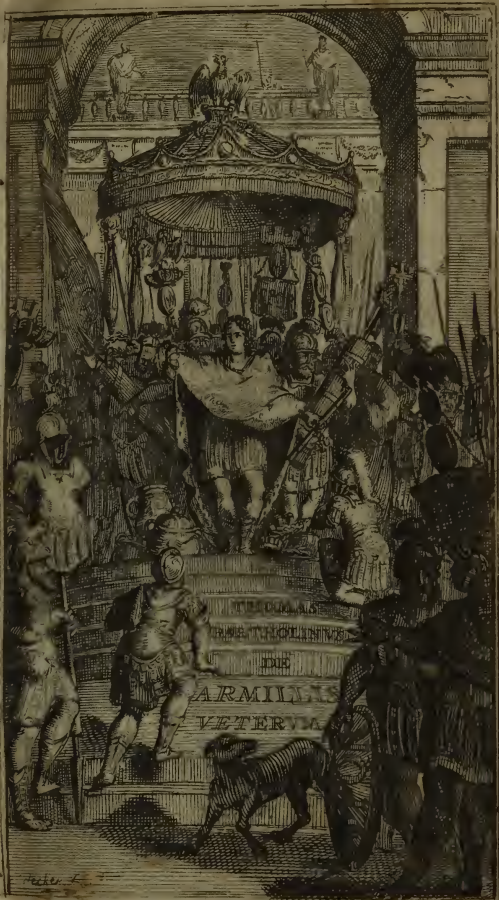

DE
ARMIL
VETER

THOMÆ BARTHOLINI
DE
ARMILLIS VETERUM
SCHEDION.

Accessit

OLAI WORMII

DE

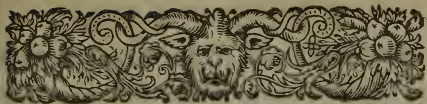
AUREO CORNU DANICO
ad *Licetum* Responsio.

Editio novissima, figuris aneis illustrata.

AMSTELODAMI,
Sumptibus HENRICI WETSTENII.
M DC LXXVI.

Viro

Clarissimo & Celeberrimo

D. D. WILHELMO WORMIO,

Bibliothecario Regio, in Regia Academia Hafniensi Medicinæ Professori meritissimo, Amico & Fautori suo S. D.

CASPARVS BARTHOLINVS TH. F.

TVum advocavi nomen, Vir inclute, in causa non domestica, sed publica Antiquitatis, cujus Te Genium meritò compello. Non aliàs meliorem

experta sortem altius caput extulit res Antiquaria, quam sub b. m. Parente Tuo Olao Wormio, *quo orbis Antiquarius, ejus humeris fultus, majorem non vidit. Quin Tu igitur, hanc Antiquitatis, quam Tibi consecro, tesseram accipe, qui his sacris innutritus es, & in quem ut Paternæ virtutes omnes, ita Antiquitatis multifariæ incredibilis peritia migravit. Non injustam hujus debiti mei causam agnosces, si singula capaci animo consideraveris. Non mea sunt quæ hic cernis; nam illa ex merito Ipse repetere potes, cui jure debentur. ARMILLÆ sunt à Parente meo ex omni Antiquitate quondam adornatæ, & ex instructissimo Antiquitatis Danicæ penu Patris Tui illustratæ, cujus de* Aureo Cornu *ad* F. Licetum *Responsio, veluti purpuræ præclara lacinia, annectitur.*

tur. Tu ipse eandem, quam Pater Tuus excoluit, cum Parente meo servas amicitiam, & in me derivare non dedignaris, quamvis immerentem, mereri tamen pro virili laborantem. Quare per me, quem tam singulari affectu semper prosecutus es, in sinum Tuum involat hæc Antiquitas, non aliàs parem vel Fautorem vel cultorem habitura. Tuum est Antiquitatem, ejusque interpretes, eâ fovere benevolentià, quâ tota tua Familia assuevit. Et Tu, qui hæc & majora erudito pectore condita servas, hic habes in quo innatum illum literarum amorem & benemerendi studium, quæ ab incunabulis didicisti, ostendas. Parva quidem hæc sunt, fateor, si merita Tua, quæ longè superant, considerem, sed si amicum offerentis animum ad normam exacti judicii, ut omnia soles, revocaveris,

comperies majora nec Te optare, nec me largiri posse. Animum velim, non libellum, animi testimonium, consideres, nam illum non jam tibi primum dedico, quippe qui dudum non uno nomine Tuus est. Vale, Familiæ decus, Academiæ Patriæ lumen, Literatorum & favor & stupor, Amicorum delitium, & mihi, inter illos numerando, quô in Patria cœpisti amore, etiam extra Patriam porrò fave.

Lugduni Batavorum Calend. Martii
ANNO MDCLXXV.

CASP. BARTHOLINUS TH. F.

LECTORI S.

D prœlum ſyntagma *de Inauribus* paraveram, cum in Schedion *Patris* mei *de Armillis* commodè incidi, quod ex intima Antiquitate olim concinnatum, ſed exinde progreſſu temporis parum detritum & jam orbi erudito deſideratum, reſumſi, atque, non invito Parente, novum & illuſtriorem reddidi habitum. Id præcipuè egi ut plurima ſubjectis iconibus illuſtrarem, quæ aliàs, hoc adminiculo deſtituta, ex ingenio fingerentur. *Olai Wormii* ad *Licetum* de *Aureo Cornu* reſponſioni, ut hujus occaſionem indice digito Lectori monſtrarem, ipſius

Cornu breviſſimam hiſtoriam & figuram ſubjunxi, cum Eruditorum Iudiciis. Tu, Lector, Vale, & huic atque aliis conatibus noſtris fave.

THO-

THOMAS BARTHOLINVS

ANTIQVITATVM

Studiosis S. D.

Vos enim animus est compellare. Reliquos in præsentia non alloquar, qui præter fumantes recenti foco ollas sapere non volunt: Amant illi solum quod præsenti splendore & odore oculos naresque ferit, & novitate ducti quæ superior transmisit ætas, ut aliena ab ingenio & tempore, ad majores suos relegant. Adeò puerili vultu inductos novis coloribus parietes admirantur, ut nisi nudius tertius picta videre nec velint, nec possint. Horum sanè ferri non debet insania, quia alios velut pestilenti sidere inficit. Non enim intra ludicra subsistunt, sed secum majorum momenta trahunt. Priscam fidem aver-

ſaturi, dum novam faciem mente lubrica haud indignam induunt, facilè antiquorum veſtigia declinant. Meo judicio, ſi veteribus par precium ponerent novitii illi bonorum cenſores, mores quoque eſſent mutaturi ad ignobilis genii ductum malè formatos. Commodius tamen ex ſe vivunt, quam ſi conſtanti majorum imitatione firmarent animum, quos ideò obducta rugis fronte torvi aſpiciunt, quod meliora ſe invitis ad noſtram ætatem tranſmiſerint exempla. Hæc autem, ne neſciatis, in hominum iſtorum contemptum ex armillis *priſcorum levi in ſpeciem argumento paucis pagellis viſus ſum oſtendiſſe potius, quam induxiſſe. Quis enim ex tenuiſſimo armillarum genere ſibi patiatur perſuaderi, plus in leviſſimis antiquos, quam nos in graviſſimis habuiſſe conſilii. Fingimus novitiorum candidati*

pru-

prudentiæ ampullas ſic ſevero ſatis vultu, & planè cordata ſapientia fruſtillatim velut per oſtia colligimus mores, quum tantum arcanorum apparatùm ſuſpenſis levi brachio armillis majorum Manes irrideant. Armillæ veteribus ornamentum erant, nunc deformitatis plerumque indicium apud eos qui ſordido genio mentis nunquam nævos ſunt depoſituri. Gratæ eandem memoriæ teſſeram ad meritorum ſilentium traducunt plures, ut dum amicitiæ ſigna in manibus geſtant, ad ejuſdem incitentur oblivionem. Virtutis rerumque fortiter olim geſtarum præmium cenſebantur. Nunc mutato uſu plures ambiunt armillas geſtantque quàm merentur, & honos ſpecioſo titulo, ut malè facta puniantur, nihil agentibus ſplendidè defertur. Ita deperdita eſt ea temporum priſcorum felicitas,

ubi

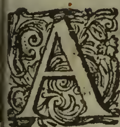
ubi cuncta ex meritis pensantur. Unicum ex antiquorum sordibus in forum nostrum deduximus, ut inter luxus instrumenta erectorum pectorum abutamur mercibus. Omnia ex propria libidine, ex publica utilitate nihil, parum ex recti verique metimur conscientia, &, quod caput rei est, ad platanum armillas suspendimus, ne cuiquam sit volupe bonum esse. Sic dum antiquitatem refugiunt, inscii, sed diverso animo, eandem amplectuntur. Vos verò, sinceræ Antiquitatis alumni, quos hujus opusculi optavi mihi Lectores, quid ad Rempubl. literariam hinc emergat utilitatis, me tacente, non ignorabitis, si quidem apud vos estis. Videor quidem operam quibusdam lusisse, quod rem lapsu temporum detritam, nostrisque jam seminis satis usitatam, laxiori calamo extenderim.

rim. Ingenuè fatebor ; (nam apud amicos loquor) operum, quæ pollice hactenus pressi, vilissimum jure suo censebitur hoc Schediasma. Quid inde periculi? ideone cælum ruet? talia profectò debentur temporibus nostris, ubi id nimium mihi videtur, quod nihil est: Verum enimverò vos Antiquarios compello, non minori loco reponendas armillas, brachiorum decora, quam anulos, solius digiti circulos, in quibus maxima ingenia Kirchmanni, Longi, Kenrmanni, Liceti *laboriosâ desudarunt industriâ, & adhuc eruditus* Francisci Bernardini Ferrarii *Doctoris Ambrosiani occupatur calamus. Quorum ingenium & eruditionem quanquam hac ætate nondum sim assequutus, succincto tamen opere in transcursu monstravi, quantum rudis in re exili & à nemine hactenus tentatâ valeat au-*

audeatque ad ſperatam æternitatem penna. Fructum ſanè laboris præſenti rerum noſtrarum ſtatu perdidiſſe ſuſpicarer, ſi vel majus minimo, vel tritius rariſſimo tractaſſem argumentum. Valete, mi homines, quicunque eſtis, & me ſi non Antiquarium, antiqua tamen animi conſtantia perennem, quem non ſemel ex lectis noviſtis, porro, ſi mereor, amate; ſin minus, liceat & vobis gratis me odiſſe.

TH. BARTHOLINI DE ARMILLIS VETERVM Schedion.

§. I. *Varia Armillæ Notio & Etymologia.*

Rmillas ab armis dictas auctor est *Festus*: *Armillas ex auro, quas Viri militares ab Imperatoribus donati gerunt, dictas esse existimant, quod antiqui humeros cum brachiis armos vocabant. Vnde arma ab his dependentia sunt vocata.* Ab eadem origine affine *armillum* dependet, vas vinarium in sacris, dictum, eodem teste, quod *armo id est humero deportetur.* Ut ex *armile*, insidiarum dolique

Armillæ unde dictæ?

Armillum, vas vinarium.

 theca.

theca. Non tamen erraſſe credo *Philippum Beroaldum*, qui ab *armis* deduxit, ſeu inſtrumentis rerum omnium; quia & arma armo ſuſpenduntur, & ab armo armorum fluxit appellatio. Idem ergò *armile* & *armillum*, ſi ortum ſpectemus. Vnde quo jure *Ianus Douſa* apud *Apulejum* reſcripſerit *armillum*, equidem ignoro. Ita autem *Apulejus* Libro VI. Metamorph. *Interea Cupido amore nimio pereſus, & ægra facie matris ſuæ repentinam ſobrietatem pertimeſcens, ad armile redit.* Vbi *ad armillum redire*, non eſt conſueta potandi vaſa, ſed dolos ſuos & arma repetere. Quod clarius infra idem *Madaurenſis* Lib. IX. *Tamen altius commota atque exaſperata ad armillum revertit, & ad familiares feminarum artes accenditur.* Vtrobique meo periculo legendum, *ad armile*, quod

Beroaldus vindicatus.

Armilæ, ab armis.

I. Douſa notatus.

Ad armillum redire, quid?

quod Codices *Florentinus* & *Palatinus* videntur innuere, qui *armilem* præferunt. Vel ſi *armillum* mavis, noli alio ſenſu *Nonium Marcellum* interpretari: *Armillum. Lucilius* Satyra XXVIII:

Hinc ad me, hinc licet anus
rurſum ad armillum.

ſecus quam Eruditis quibuſdam placuit. Quanquam de vaſe vinario frequentior appellatio apud *Varronem* de Vita Populi Romani Lib. I. *Item armillum quod eſt urceoli genus vinarii.* Conſentiunt *Gloſſæ* Iſidori: *Armillum crater, vas vinarium.* Vt enim vaſa humeris, ita armillæ quoque ornatus gratia appenduntur. Tranſiit tamen ad alia hujus nominis uſus tracta à vulgatis ſimilitudine. Nam *armillas* Mathematici habent in Sphæra *armillari*, & *armillæ* anuli olim ferrei erant cavati, in quibus

Armillæ in ſphæra armillari.

 bus

bus vertebant vertibula. *Germanis* Pannen / monente *Hadriano Iunio*, & *Antonio Popma* cap. XI. de Inſtr. fundi. Quod à *Vitruvio* mutuati ſunt Lib. X. Architect. cap. VI. de Cteſiphontis invento onera Levandi:

Armillæ, annuli ferrei cavati in quibus vertebant vertibula.

armillas in materia ad Chodaces circundandos infixit, chodaces autem in armillis incluſi, liberam habuerunt verſationem tantam, uti cum boves ducerent ſubjuncti, ſcapi verſando in chodacibus & armillis ſine fine volverentur.

Chodaces ſeu Cnodaces quid?

Chodaces ſeu *Cnodaces* ſunt ferreæ rotundæ, per quas in *armillis* ſcapi aut axes, etiam torni, verſantur. *Armillæ* verò ſunt circuli ferrei & veluti umbilici in arrectariis aut tranſverſariis, ut rectè *Philander* explicat in Commento.

Spinter Caduceatorum.

Spinter caduceatorum in ejuſdem *armillæ* venit nomenclaturam *Budæo*. Vnde

Curſores armillati.

poſtas *armillatos* curſores appellat,

pellat, partim, ut conjicio, ob insigne quod præferunt, partim, quia *armillæ* instar ab armo dependet. Propiori *spinteris* notione ad fibulam vel armillam reflectit *Priscianus* Lib. V. Apud *Festum* quoque *spinter armillæ genus. Spatalium* apud *Plinium* & *Tertullianum* occurrit pro feminarum *brachiali*, de quo inter sese litigant Critici, an *spathalium*, vel *spatalium* legendum, quum Græci σπατάλιον vocent. Quanquam aliter sentiat *H. Stephanus*; tamen majorem ubique fidem apud me *Cl. Salmasius* meretur, nulli mortalium doctrina secundus. In Manuscripto *Tertulliani* Codice, olim *Agobardi*, nunc Regiæ Bibliothecæ Parisiensis *spatalium* servatur, non *spathalium*, qui litem dirimit pro tanto Viro. Sed vulgatiori vocula *armilla* nuncupatur proprium brachiorum

Spinter fibula ve armilla.

Spatalium, feminarum brachiale.

An spathalium vel spatalium legendum?

Armillæ, propriū brachiorum decus, di-

ctæ & Armeæ. rum decus. *Armeæ* apud *Plautum* Epid. Act. V. sc. 1. Ita enim loco *aureæ* in Manuscripto *Camerarii* & aliis Editionibus emendavit *Io. Meursius*. Brachile. *Brachile* in Lege Salica Tit. XXIX. §. 37. *si quis mulieri brachile furaverit*, cxx. *den. qui fac. Sol.* IIIC. *judici*. Nam *brachile* rectè in *Glossario* per Gallicum *Bracelet* exponit *Lindenbrogius*. Brachiale. *Brachiale Flavio Vopisco* in D. Aureliano, Brachionarum. *brachionarium* in Glossario. Halteres, echini, cnici, armillarum nomina. *Halteres*, *echinos*, *cnicos* aliaque *armillarum* nomina, quæ apud *Cœlium Rhodiginum* Lib. XII. cap. XVIII. Lib. XIV. Lection. Antiquar. cap. IV. reperies tanquam latiores nomenclaturas, hic prætereo sciens. *Isidorus* Lib. Dextrale. XIX. Originum cap. XXXI. *dextrale* approbat, alii, inter quos *Capitolinus* & *Trebellius Pollio*, Dextrocheria unde? *Dextrocheria*, à Græco χεὶρ & Latinorum *dextro*. *Dextrariolum*

lum apud *Iudith.* cap. x. pro *dextrali* accepit *Cœlius* Lib. VIII. cap. XIII. Sed à *brachialibus* ſeu *armillis* loco diſtinguuntur quem occupant. Ita *Arculphus* Lib. de locis ſacris apud magnum *Salmaſium* nondum editus videtur voluiſſe: *Ornata virgis ferreis, pendentes, brachialia, dextrocheria, murenæ, monilia, anuli, capitulares, cingella, irata, baltei, coronæ, imperium ex auro, vel gemmis & ornamenta plurima.* Quod dextras plerunque ornarint, *dextralia* dictæ. Vide *dextræ* in Manuſcriptis quibuſdam *Iſidori* Codicibus communes Virorum ac feminarum. Eo tamen diſcrimine ſeparantur, ut monui, & advertit quidem *Lazarus Bayſius* elegantiſſimo de Re Veſtiaria Commentariolo, ſed non ſatis ob operis anguſtiam diduxit. *Brachialia* quippe totum brachii progreſſum comple-

Dextrariolum pro dextrali.

Dextralia unde?

Inter Brachialia & dextralia diſcrimen.

ctebantur cum armis, *dextralia* tantum carpum. Quò respiciens *Xenophon* VI. Pæd. inter βραχίονα & ψέλλια id ponit discriminis, quod ψέλλια sint tantum περὶ τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν, licet *Strabo* τὰ ψέλλια & τοῖς καρποῖς & βραχίοσι, latius assignet. Accuratior *Pollux* in Onomastico inter κοσμήματα τῶν καρπῶν numerat τὰ περικάρπια, ψέλλια, χλιδῶνας. Et *Suidas*: ψελίῳ περιοχῇ: τὸ ψέλλιον, κόσμος τῆς χειρός. Περιοχὴ nempe à circuli forma brachium ambientis. Quodnam autem inter περικάρπια & ψέλλια intercedat apud *Pollucem* dissidium non liquet. Crederem formam variasse nobis non satis cognitam. ψέλλια certè minus ἀπὸ τῶν περικαρπίων differre videntur, quam χλιδῶναι, quia in Codicibus *Suidæ* nonnullis inter ψέλλια & χλιδῶνας copula intercedit, nulla inter περικάρπια. Vnde ἰσοδυναμοῦντα illa putarim, si ita

Inter περικάρπια & ψέλλια forma variat.

ita visum fuerit Eruditis. Nec enim hic satis sapio. Vtrumque complectitur *Polybius* Lib. II. voce μανιακῶν, quum περιχείρους tantum ad τὰ ψέλλια, vel, ut aliis placet, ψάλια seu ψέλια, arctaverit. Χλιδῶνες autem meo judicio, vel hoc nomine à *Psellis* differunt, quod & laxiores sint fluentesque unde *armillæ* verius redduntur, & delicatioribus luxuriosisque tantum in usu. Nam à χλιδῇ, *luxu*, *mollitie* derivamus. *Suidas* χλιδῶναι, κόσμοι περὶ τοὺς βραχίονας. *Ornamentum circa brachia.* βραχιόλια quoque dici monet ibidem *Suidas*, quæ in βραχιάλια commutat *I. Drusius* cap. CXXVII. Comm. ad Num. quoniam ab *Aquila* sumpsisse suspicio est, adeoque non χλιδόνας, sed χλιδῶνες, seu χλιδόνες quoque scripsisse. Nec malè. Nam χλιδῶνες invenias à χλιδῶν, & χλιδόνες apud *Suidam*.

ψέλλια, ψάλια seu ψέλια.

χλιδῶνες & ψέλλια quomodo differant.

De quibus *Glossaria* consulat, cui volupe. Eædem *armillæ* Ἀμφίδεες *Hesychio* appellantur, & κρίκοι, & δακτύλιοι, quod in orbem seu brachium seu digitos complectantur. *Varino* pariter ἀμφίδεα sunt τὰ ψέλια seu βραχιόνια. Vnde *Hippocrati* nostro ἀμφίδεον erat τὸ ἄκρον τοῦ στόματος τῆς μήτρας τὸ ἐν κύκλῳ, *summa uteri osculi extremitas rotunda*, idque ab *armillarum* muliebrium similitudine, monente in Exegesi *Galeno*, quæ *armillæ* ἀμφίδεα dicuntur, ἀπὸ τοῦ περιλαμβάνειν ἐν κύκλῳ καὶ οἷον ἀμφιδεῖν, *quod in orbem circumdent & quasi circumligent*. A quo orbe & βουβάλιον nuncupatur τὸ γυναικὸς μόριον, seu *muliebris natura* teste *Hesychio*, quia σίκυν ἄγριον, seu *cucumerem agrestem* refert apud *Coum*. Βουβάλιον autem inter brachii ornatus recenset *Pollux* & Etymologici Magni *Auctor*. Περιχέρεια anti-

Armillæ Ἀμφίδεες.

ἀμφίδεον, uteri osculi extremitas rotunda.

Armillæ ἀμφίδεα unde dictæ?

Βουβάλιον, ornatus Brachii.

Περιχέρεια.

antiquo loquendi usu *Viriolæ* nomine signabantur, seu *viriæ*, pari cum *brachialibus* nota. *Glossar. Viriolæ* περιχέρια, ψέλια. *Idem Viriolæ*, κλάνια, ψέλια: *Viriola*, κλάνιον, ψέλιον. *Albiique*: ψέλιον *Viriola, armilla.* Quod *Hesychio* κλάνια, *Suidæ* sunt κλάβεια, nempe τὰ ψέλλια. *Isidorus* quondam *Viriolas* dictas vulgo prodidit Lib. XIX. Originum cap. XXXI. idque quia Viris victoriæ causa conferebantur. Per diminutionem à *Viria* deductam *Viriolam* probant *Barnabas Brissonius, Calvinus* in Lexico Iuridico *Becmannus* in Orig. De his *Tertullianus* in Pallio Cap. IV. *Utique sicut vestigia cœstuum Viria occupavit. Ambrosius* quid sint explicat disertius cap. IX. lib. de Abrah. *Has virias quæ manum non materiali auro ornarent, sed spirituali actu levarent.* Ex quo loco *Virias* manum discimus ex-

Viriolæ, Viriæ.

Viriolæ quare dictæ.

Viriolæ idem quod armillæ denotant.

 ornasse,

ornasse, quemadmodum *Viriolæ*, quas ideò cum *armillis* jungunt Iurisconsulti. *Vlpian.* Leg. xxv. §. x. ff. de auro & argento legato. *Inaures*, *armillæ*, *viriolæ*, *anuli præter signatorios.* Vt mirari satis nequeam *Lazarum Baysium* Virum Doctissimum alioquin, nihil de *Viriolis* apud probatos auctores se invenisse confitentem extremo *libro de Vasculis*, quum id ex *Vlpiano* jam laudato, quem Commentario de Re Vestiaria illustravit, potuerit haurire, ut alios hujus commatis taceam jam nominatos. Labitur non minus eodem contextu, quando de colli ornamento *Viriolas* ex Smaragdo in *Lege de Medico* interpretatur. Diversum enim planè fuit ab his monile, de quo *Iuvenalis* Satyra VI.

Laz. Baysii lapsus.

Viriolæ non colli ornamenta.

Quum virides gemmas collo circumdedit.

Non

Non ex Smaragdi similitudine, quem *viridem lapidem Horatius* nominavit, monile magis dixerit quam si aureum. Quippe ex *S*maragdo quoque fiebant *armillæ*, & monilia non rarò ex aliis gemmis, aurove. *Medea* irata apud *Senecam* Act. III. Sc. ult. Armilla ex Smaragdo.

---- ---- gemmis est & auro
textili
Monile fulgens. ---- ---- Monile ex auro & gemmis.

Iuvenalis eadem Satyra:

Quæ nudis longum ostendit cervicibus aurum
Consulit ante Phalas. ---

Nec non *Claudianus* Lib. I. in Rufinum.

--- --- cuicunque monile
Contextum gemmis. --- ---

Quid quod ex Corallio confecta olim sint monilia apud Orientales, more ibidem adhuc servato. Vnde in Poëmate Lamico *Abn Ismaelis Tograi* Arabico v. XVIII. Ex Corallio olim apud Orientales monilia.

 Vir-

Virgines Ædumæorum *rubræ* sunt *monilibus* & *ſtriatis tunicis*, quem locum diligentius Lib. I. *de Luce Animantium* cap. XIX, excuſſimus. Neque virides ſolum gemmæ, ſed & ignitæ ſeu fulgurantes, monilia componunt, quo ſenſu, niſi de auro malis, cepit *Prudentius*:

Colla vel ignitis ſincera incingere ſertis.

Viriolæ igitur ſive ex Smaragdo, ſive auro, brachiorum, non colli erant appendices, à Viris, teſte *Iſodoro*, ita appellatæ, eodem flexu quo *varioſus Nonio*, & *virioſa Apulejo* Lib. IX. Metamorphoſ. appetens Viri & libidinoſa, loci mulieris *virioſi M. Catoni* de Re Ruſtica appetentes complexum, quanquam & apud hunc, & iſtum Lib. VII. Metam. *viroſum* legere ſuaderem: quam *virioſum*, quia utrobique de virulentia & ulcere eſt ſermo.

Viriolæ eodem modo dictæ, ac Virioſus.

§. II.

§. II. *Armillæ quas corporis partes exornarint?*

Armillæ quanquam ad armos vi nominis propriè ſpectent; Tranſierunt tamen quoque ad manus, quæ & brachium & extremam manum lata notione complectuntur. Duplex enim locus, vel in carpo, vel humero. In humero χλιδῶνες, ut ſupra evicimus. Ψέλλια & περικάρπια in ſummis brachiis, auctore *Polluce* in Onomaſtico, quod à nominis argumento comprobat *Cælius* Lib. VIII. cap. XIII. *Brachialia* Latinis utrique competunt parti. Nam pro *armillis* *Flavius Vopiſcus* in D. Aureliano uſurpat, aliique, & de *pericarpiis* nihil vulgatius. Frequentiora enim fuere ψέλλια, quam χλιδῶνες. Hinc pro manus ornamento etiam χλιδῶνες habuit

Armillæ in carpo vel humero.

Brachialia pro armillis & pericarpiis.

Pol-

Pollux lata vocis notione, quamvis brachiorum proprios. Apud Hebræos manibus ubique affigitur צָמִיר , quod Lxx. Interpretibus eſt ψέλλιον. *Vulgata*, reliquorumque *verſiones armillam* reddunt, pro *dextrali*. Manus enim additur, ne dubitemus. *Geneſ.* xxiv. *verſ.* 22. 30. 47: *armillas ſuper manus ejus.* עַל־יָדֶיהָ *Ezech.* quoque xvi, 11: *Et ornavi te ornatu indens armillas* צְמִידִים *manibus tuis, & torquem collo tuo.* Nec non Cap. xxiii. verſ. 42: *ac ſi daturi eſſent armillas manibus ipſarum, & coronam ornatus capitibus ipſarum.* Quo ſenſu cepit שְׁרוֹת apud *Eſaiam* iii, verſ. 20. *Targum*, quum adderet וְשֵׁירֵי־יְדַיָּא & *armillas manus*, teſte *Pagnino*. Diverſam nomenclaturam indidere quando ad brachium ſpectabat. Quippe אֶצְעָדָה jungitur צָמִיד *Numer.* xxxi, verſ. 50. Hoc *dextrale*, illud

illud *brachiale* ſeu *armilla*, ſecus ac *Hieronymo* & Lxx. viſum. Quo modo & per מוֹטַפְתָּא exponit *Chaldæus*, ſeu *brachiale*. *Rabbi David* verò obſervat propriè pedum eſſe ornatum, ex vocis origine. Nam צעד eſt *Incedere*. Verum *brachiale* hoc ad pedum ſimilitudinem forſan conditum. Non tamen exinde inducimur ut credamus אֶצְעָדָה fuiſſe pedum ornamentum. Quia *armillæ* ex anulis digitorum fluxerunt, & hi ex *armillis*, non quod vel *armillæ* digitis ſint accingendæ, vel brachiis anuli. Melius igitur *Mercerus* אֶצְעָדָה ſine א potius pedibus ſuſpicatur aſſignatum. Iuvat ad *R. Davidem* proſternendum textus 2. Sam. 1. verſ. 10: *Et accepi diadema quod erat ſuper caput ejus, & armillam* (וְאֶצְעָדָה) *quæ erat ſuper brachium ejus*. Vbi Lxx. χλιδῶνα τὸν ἐπὶ τοῦ βραχίονος reponunt, ut *Suidam* ſequan-

Hieronymi error.

R. David. hallucinatio.

ſequantur, qui κόσμον περὶ τοὺς βραχίονας vocat. Non aliter *Athenæus*: ἐφόρουν χλιδῶνας περὶ τοῖς βραχίοσι, *geſtabant* χλιδῶνας *circum brachia*. Notandus, antequam diſcedam, hic eorundem Lxx. error in Expoſitione *Geneſ.* xxIV, 47. Τὰ ἐνώτια ἐπὶ τὰ βραχίονα ponentium. Illa ſanè non brachiis ſed auribus appendent *Pollux* & *Heſychius*. Vnde mala fide ſuo more cum ſacro textu egerunt. Nam הנצם monile vel inaures notat. Quod *Vulgatus* aliique ſunt aſſequuti. אפה quoque naſum indicat vel faciem, nunquam brachium, cui *armillæ* alioquin, non inaures ſuſpenduntur, ſicut omnium conſenſu manibus *dextralia*. Quos firmat *Xenophon* Lib. I. Inſtitut. Cyri, Medos narrans habuiſſe στρεπτοὺς περὶ τῇ δέρῃ, καὶ τὰ ψέλλια περὶ ταῖν χεροῖν: *circa collum torques*, & armillæ *circa manus*.

Error Lxx. Interpretum. Ἐνώτια non brachiorum ſed aurium ornamenta.

Ar-

Armillæ Interpreti ſunt *pericarpia*, quum armos alioquin tegant, id eſt, ut ad Lib. III. *Valerii* annotat *Olivarius*, ſuperiores brachiorum partes. In loco ſupra flexuram cubiti reponit in Torone *Snorro Sturleſonus* in Chronico Norvegiæ. Medio verò conſpiciuntur armo in Americana Virgine apud *Ioan. de Laët*. *Pſellia* geſtabantur ubi per carpum manus jungitur. *Rhodiginus* Lib. VIII. cap. XIII. à nominis argumento comprobat in ſummis brachiis geſtari ſolita, quia *pſellium* Dores ſummum dicunt: unde & quæ ſummis enuntiantur labiis accentiuncula, *pſile* nuncupata. Idque ſanitatis cauſa, ob micantis arteriæ cum corde conſenſum, cui aurum medelam affert, quam ſuſpicionem anulus apud *Agellium* Lib. X. Noctium Atticarum cap.X. ſuggeſſit. Majus quippe in carpo quam

Armillæ idem quod Pericarpia.

Locus ubi armillæ geſtatæ. Supra flexuram cubiti. In medio armo. Pſellia in carpo & ſummis brachiis.

Pſellia in ſummo brachio, propter arteriæ cum corde conſenſum, quæ ſuperſtitio ex annulo fluxit.

quam digitis pulſantium venarum cum corde eſt commercium. Quid ſi faſcina averruncarint? Eo ſanè fine amuleta moniliaque per collum demittuntur. Vtrumque autem brachium nullo ferè diſcrimine exornabant *armillæ*. Sæpius *dextrum*, exoriente præſertim geſtandi ritu. Hinc *dextrale* Latinis pro *brachiali*. *Iſidorus* in Gloſſis: *Dextralia, brachialia. Dextrocherium* eodem ſenſu à Græcis tranſiit ad Latium, quod improbat *Gerardus Voſſius* Vir magni judicii, de Vitiis linguæ Latinæ. Non Virorum tantum, ſed Feminarum. *Iulius Capitolinus* de Maximino: *Erat pollice ita vaſto, ut uxoris dextrocherio uteretur pro anulo.* Plus tamen in dextris erat decoris, ſi ſolæ geſtabantur. *Eccleſ.* XXI, verſ. 24: *tanquam armilla impoſita brachio dextro.* Quia dextra Virilis fortitu-

Armillæ in utroque geſtatæ brachio.

Armillæ utriuſque ſexus.

Quæ in dextris gerebatur decoris nota erat & fortitudinis.

titudinis eſt nota. Cujus egregium apud *Saxonem Grammaticum* noſtratem extat documentum. Refert is in *Rolfone*, Wiggonem illum, quum *armilla* à Rege Rolfone eſſet donatus, dextram exornaſſe ſtatim, & ut ſimilem pro ſiniſtra impetraret, dextrâ elatâ, læva verò per pudoris ſimulationem poſt tergum reflexâ, ridiculum corporis inceſſum præbuiſſe. *Rogatus cur ita ſe gereret, inopem ornamenti manum nulloque cultus beneficio gloriantem, ad aſpectum reliquæ verecundo paupertatis rubore perfundi dicebat. Cujus dicti calliditate conſentaneum priori munus obtinuit.* Siniſtras amabant Sabini. *Livius* Lib. I. *Vulgo Sabini aureas armillas magni ponderis brachio lævo, gemmatoſque magna ſpecie annulos, habuerunt.* Vbi errat *Olivarius*, qui Comm. ad Lib. VIII. Val. *armillas* aureas *orna-*

Armillas in ſiniſtris gerebant Sabini.

Error Olivarii.

ornamenta ſiniſtrarum appellat, quum etiam dextras aureæ cinxerint. In eodem hæſit luto *Rabbi David*, qui צָמִיד, ad ſiniſtram manum reſtrinxit. Vtrique enim manui applicantur plurium numero *Geneſeos* XXIV, 22: *duas* צְמִידִים *armillas ſuper manus ejus.* Vt & *Ezechielis* XVI, 11: *& dedi armillas ſuper manus tuas.* Quod cap. XXIII, 42. repetitur. *Geneſeos* quoque XXIV, 30: *quum vidiſſet inaurem & armillas*, וְאֶת־הַצְּמִדִים. Nam aliud, ut credo, *armillarum* fuit genus *ſpinter*, quo, teſte *Feſto*, mulieres utebantur brachio ſummo ſiniſtro. Sed quale id fuerit, ignoramus, quia ab *armillis* diſtinxit *Plautus* in Menæchm. Act. III. Sc. III.

R. David notatus.

Armillæ in utraque manu.

Spinter in brachio ſiniſtro, ab armillis diſtinctum.

> *Redde* Spinter, *ſi non meminiſti.* ME. *mane.*
> AN. *iſtuc.* ME. *ubi illæ* armillæ *ſunt, quas una dedi?*

Niſi

Niſi utriuſque brachii, utriuſque ſexus ſint *armillæ*, & *ſpinter* ſiniſtri tantum feminarum, nihil quod dici poſſit, invenio. Ad pedes quoque ſeu exornandos ſeu onerandos adhibitæ. Quas vincula in calceis mulierum appellat *Ovidius* Lib. II. Faſtor.

Armillæ pro vinculis pedum.

Fregerat armillas *non illa ad brachia factas,*
Scindebant magni vincula parva pedes.

Erantque ſervorum curſorum propriæ. *Suetonius* in Nerone cap. XXX: *Nunquam carrucis minus mille feciſſe iter traditur; Soleis mularum argenteis; canuſinatis mulionibus, armillata & phalerata cum Mazacum turba, atque curſorum.* Iconem in Comment. de ſervis *Laurent. Pignorius* exhibuit, de quibus plura inquirere inſtituti ratio haud permittit. Ad colla canum tranſtulit lata notione *Propertius* IV. Eleg. VIII.

Armillæ curſorum.

Armilla pro millo canum.

Atque

Atque armillatos *colla molossa canes.*

quia illis millus eſt vice *armillarum*, judice *Cælio Rhodigino* Lib. XVII. Antiq. Lect. cap. XXVI. Millus autem eſt præſidium canum apud *Feſtum*. *Varroni* de Re Ruſtica Lib. II. cap. IX. *collare, cingulum nempe ex corio firmo, cum claviculis capitatis*, cui ideò & *melium* dicitur, ſive, ut alii legunt, *milium*, favente in Notis *Ioſepho Scaligero*, quia μηλωτὴ ovilla pellis. Durius videtur ad maxillas flectere, quam pedes. Quod tamen auſus eſt *Iobus* cap. XL. verſ. 21. de Leviathan: *Nunquid pones circulum in naribus ejus, aut armilla perforabis maxillam ejus.* Vbi vulgata verſio *armillam* elegit, LXX. ψέλιον. *Tremellius* & *Iunius ſpinam*, preſſius ſacrum textum imitaturi. חוח enim, ſpina eſt, ſeu hamus. Ego fibulam addo,

Millus canum.

Vnde melium?

Armilla ad maxillas tranſlata.

Fibulæ ac annuli pro perforandis labiis.

hamo non absimilem, nec spinæ, à qua parvo *armilla* distat discrimine. Quod vel eo nomine asseveraverim audactius, quod fibularum annulorumve usum in labiis perforandis non pauci sint professi, quos videsis in erudita *Ioannis Rhodii* de Acia Dissertatione. Nam Ebræorum לחיו, maxillam, LXX. χεῖλος vertunt, seu labium, quos è vestigio *Suidas* sequitur in voce ψελίου: ὁ χειλιστὸς ἐν Ἰὼβ περὶ τοῦ δράκοντος, τουτέστι, τοῦ διαβόλου. Ψελίῳ δὲ τρυπήσεις τὸ χεῖλος αὐτοῦ. *Armilla vero perforabis labrum ipsius*. De anulo, quo nares animantium perforantur, interpretatur *Henricus Stephanus*. Ego de fibula malim. Quo *Æliani* locus respicit à *Suida* adductus: ὅπερ οὖν οἷα δήπου ψέλιον τῷ βασιλεῖ τῶν Αἰγυπτίων ἐκ τοῦ νόμου προσήρτητο, ἀναστέλλων τῶν ἀδικημάτων: *Quod igitur tanquam armilla Ægyptiorum*

rum Regi appenſa erat ex lege, ipſum à peccato arcens. Licentius omninò lumbis *brachialia* tribuuntur. Nam *Iſidorus* cingulum renum *brachiale* Monachorum vocat: *Redimiculum eſt, quod ſuccinctorium ſive brachile nuncupamus.* P. P. *Hoc vulgo* bracile *quaſi* brachiale *vocant, quamvis nunc non brachiorum ſed renum ſit cingulum. Rebrachiatorium Caſſianus* de monachis Ægyptiis amat appellare: *Geſtant veſticulas duplices, laneo plexas ſubtegmine, quas Græci* ἀναλάβεις *vocant: nos vero ſuccinctoria, ſeu ridimicula vel proprie rebrachiatoria poſſumus appellare.* Vnde dubio procul natum *bracherium* Chirurgorum, cingulum nempe herniam inteſtinalem ſubſtringens, de quo conſulat Chirurgos, qui volet.

Brachiale pro cingulo renum.

Rebrachiatorium.

Bracherium chirurgorum.

§. III. *Armillarum Materia.*

Armillæ aureæ.

Armillæ ex auro ut plurimum formatæ. *Dionysio Halicarnasseo* LX. Antiquit. Roman. de L. Siccio Dentato: *Octo ex acie reportavi coronas, quibus me Imperatores decorarunt, præterea torques aureos octoginta tres, armillas aureas sexaginta, hastas puras octodecim, faleras insignes septuaginta quinque.* Aurea enim dona erant militaria, teste *Seneca* Lib. 1. de Beneficiis cap. V: Et quot in armis numerabantur ornamenta, tot victoriarum credebantur signa. Sabinos vulgo aureas *armillas* brachio lævo, gemmatosque magna specie anulos habuisse, refert *Livius* princeps Romanæ historiæ conditor Lib. 1. Vnde Galli χρυσοφοροῦντες dicuntur *Straboni* Lib. IV. Geogr. quod

Sabinorum armillæ aureæ.

Quare Galli dicti χρυσοφοροῦντες.

quod torques & *brachialia* aurata gestarint. Et *Rolvo* Rex Danorum, quia armillas aureas aliaque dona distribuisset, in Cantilenis vetustis dictus Hreiter Hedda / *spargens aurum. Plautus* in Menæchm. Act. III. Sc. III.

---- ut addas auri tu pondo Unciam,
Iubeasque novum spinther reconcinnarier.

Mox *idem*:

Scin hoc quod sit spinther?
M. Nescio, nisi aureum.

De quo eleganter sacro sensu disserit *Gregorius Magnus* Lib.II. Epist. LXIII. *In intellectu sacræ scripturæ respui non debet quidquid sanæ fidei non resistit. Sicut enim ex uno auro alii murænulas, alii annulos, alii dextralia ad ornamentum faciunt; ita ex una sacræ scripturæ sententia expositores quique per innumeros intelle-*

ctus quasi varia ornamenta componunt, quæ tamen omnia ad decorem cœlestis sponsæ proficiunt. De Probo *Vopiscus*: *Publicè in concione donatus est hastis puris quatuor, coronis vallaribus duabus, corona civica una, vexillis puris quatuor, armillis aureis duabus.* Res nota, ideò alia non congero testimonia. Rectè enim ad morem omnium seculorum *Geta* in Alcmena apud me MS:

---- *auro quoque dextra superbit,*

Armillæ textili etiam & per fila intorto auro constabant.

Non solido semper, sed textili subinde & per fila intorto. Quo respexit *Plinius* Lib. IX. Natural. historiar. cap. XV. de feminarum luxu: *Alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spiris, auribus, collo, manibus, digitisque, quæ summam quadringenties Sestertium colligebant.* Hinc פתיל filum Geneseos XXXVIII. per *Armillam* exponit *Vulgatus*. Quod sciens

ſciens *Spondanus* ἕλικας γναμπτὰς apud *Homerum* Iliad. XVIII. *tortiles armillas* hoc verſu reddidit:

Apud iſtas per novennium fabricavi artificioſa multa
Fibulaſque tortileſque armillas, fiſtulaſque & torques.

Non ineptè ἕλικες pro armillis, *Heſychii* ductu, cui ἕλικες, ſunt ἢ ἐνώτια, ἢ ψέλλια, ἢ δακτύλιοι. *Vel inaures, vel armillæ, vel anuli.* Tortiles ſunt à filo aureo intexto, quo ad vinciendos alioquin dentes feliciter uſi veteres, ut ex *Lege XII. Tabularum*, *Hippocrate* de Art. & *Celſo* Lib. VII. cap. XII. liquet, imitanturque edentuli. Talem *armillam* apud *Lucretiam Borgiam* Ferrariæ Ducem ſerpentis effigie formatam decantat *P. Bembus* in Carm:

Filum aureum intextum ad vinciendos dentes.

Dypſas eram: ſum facta, Tago dum perluor, aurum

Tortile Nympharum manibus decus. ----

A quo ritu ad noſtras quoque tranſiit non textile aurum tantum, ſed & textilis pilus, imò ſericum textile, quale variis lapidibus per ſuos colores diſtributis Poliarcho ab *Argenide* & Cleobulo datum *armillæ* forma facili, ut ſolet, ſua muſa perſequitur *Ioannes Barclaius* Lib. II. Argenidis. Viliores his *armillæ* argenteæ, eburneæ, æreæ & ligneæ. De argenteis *Livius* Lib. X. finito bello Samnitico: Papirius *equites omnes ob inſignem multis locis operam, corniculis armilliſque argenteis donat.* Nam aureis *armillis* coroniſque Sp. Papirium fratris filium, Sp. Nautium & quatuor Centuriones donavit, tanquam digniores. Ex ebore Æthiopicas mulieres ſua confeciſſe *brachialia* narrat *Scylax* in Periplo: αἱ γυναῖκες αὐτῶν

Armillæ argenteæ.

Aureæ digniores.

Ex ebore apud Æthiopes.

χειρῶν-

χρῶνται κόσμῳ ψελίοις τ' ἐλέφαντος. *Mulieres eorum utuntur ornatu, armillis elephantinis*, hoc eſt, eburneis. Verva eborea in brachio laudat *Scribonius Largus* Compoſit. XVI. & circuli eborei in *armillis* meminit *Petronius* in Sat. Plebejæ planè cenſendæ æreæ quas anuli largioris forma Melitæ apud *Ioannem Franciſcum Habelam* & Baſileæ in Muſeo *Felicis Plateri* ex Auguſta Rauracorum erutas, pridem luſtravimus. Troglodytæ feminæ ex frutice Charitoblepharo corallio haud abſimili *ſpathalia* ſua conficiunt & monilia, ut perhibet Iuba apud *Plinium* Lib. XIII. cap. 25. Pauperiores ex Caryotide, quemadmodum corollas precarias hodie Chriſtianorum quidam. Aurum verò inducebant, ſputumque illinebant, non ut arbitrantur *docti* nonnulli ob gluten, ſed ad faſcinum, cui ſpu-

Armillæ æreæ plebejæ.

Apud Troglodytas ex frutice.

Ex Caryotide, quare obducta auro & ſputo illinita?

tum dicatum meminimus. De illo *Martialis* Libro XIII. Epigrammate XXVII.

Aurea porrigitur Iani Caryota Kalendis,
Sed tamen hoc munus pauperis esse solet.

De *armillis*, non palma nuda accipiendum Bilbilicum secus ac *Iosepho Scaligero* placuit in Tibullum, indicat titulus: *Spatalion* enim *caryotarum* Epigrammati præfigitur, quod alii in *Spalathion* mutant vel *Palathion* pro massa caryotarum. De sputo *Idem* Libro VIII. Epigrammate 33.

Scaliger animadversus.

Hoc linitur sputo Iani caryota Kalendis,
Quam fert cum parvo sordidus asse cliens.

Pretium nobiliores *armillis* ex succino mutuabantur alii ex gemmis, margaritisve. Ex succino *Iuvenalis* composuit Sat. IX.

Nobiliorum armillæ ex succino.

En

En cui tu viridem umbellam, cui ſuccina mittas
Grandia, Natalis quotiens redit. ---

Nam ſuccina de *armillis* è ſuccino vel ſphærulis capiunt Interpretes, & inter eos *Vetus* ille: *ſuccina grandia*, quorum Poëta meminit Satyra IX. *gemmata ſunt dextrocheria.* De * gemmatis videndæ *Leges* XIV. *ff. de contrah. empt.* Lex XXV. §. *ornamenta.* ff. de auro, argento mundo legato. De iiſdem *Chryſoſtomus* in laudat. Babylæ Martyris, pompam Cari Imperatoris deſcripturus: ὑπέγραψον αὐτὸν σεμνότερον ἀπὸ τῶν ἱματίων φαινόμενον, καὶ τῆς ἁλουργίδος, καὶ τῶν λίθων τῶν πανταχοῦ διεσπαρμένων κατὰ τὴν δεξίαν, κατὰ τὴν συμβολὴν τῆς χλανίδος, τῶν ἀπὸ τοῦ διαδήματος: Vbi rectè per gemmas in dextra ejus fulgen- Armillæ gemmatæ.

B 6 tes,

* Ex gemmis & margaritis confectas armillas evincit ſtatua apud Boiſſardum, quam hîc damus.

LVCILLA AVG

tes, *dextrocherium* ejus intellexit *Isaacus Casaubonus*, & per chlamidis commissuram, fibulam. Huc *Manilium* credo respexisse Lib. V. de Cassiope:

Hinc lenocinium formæ, cultusque repertus
Corporis, atque auro quæsita est gratia frontis,
Perque caput ducti lapides, per colla, manusque.

Auget suspicionem, quod *Q. Curtius* Lib. IX. cap. 1. habitum Regis Indorum delineaturus, addat: *Aureis soleis inseruerat gemmas. Lacerti quoque & brachia margaritis ornata erant.* Idem Persarum habitus apud *Ammianum Marcellinum* Lib. XXIII: *Armillis uti monilibusque aureis & gemmis, præcipuè margaritis.* *Athenæus* quoque Lib. III. Dipnosoph. ex Charette prodidit, Persas aliosque ex margarita lapide formasse ψέλια περὶ

Ex margaritis apud Indos & Persas.

 τῆς

τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, armillas circum manus pedesque. Ne nos pedes moveant, quia & illi apud Romanos anulati. *Manilius* ibidem:

Pedes annulati.

Et pedibus niveis fulserunt aurea vincla.

Cyprianus de habitu Virginum, *sint à compedibus aureis pedes vestri liberi. Plinius* denique, ne alios advocem: Lib. IX. cap. 35. *Neq; gestare jam margaritas, nisi calcent, ac per uniones ambulent, satis est.* Qui luxus in obstrigillis præsertim eluxit, etiam privatis: *Pacatus Drepanus* in Panegyrico Trajano dicto: *quisquis aurum gemmasque pedibus privatis optabit*, sive, ut emendat *Fr. Modius* in Nov. ant. Lect. Ep. LXXIX. *aptabit*. Sed de periscelidibus plura alii. Nobis ad *viriolas* redeundum, quæ extra controversiæ aleam ex smaragdis fuere, in Lege *Medico* VIII. ff. de

Viriolæ ex smaragdis.

de auro & argento legato, ut ostendit quoque figura è minutis ſmaragdis à *Pignorio* Libro de ſervis, ex Muſeo Lælii Paſchalini producta, quàm optimo jure magnus *Cujacius* Lib. X. Obſ. cap. XVII. *brachialem* obſervat. Nec abſimilibus gemmis coralliſve *armillæ* in ſigno marmoreo diſtinguuntur apud laudatum *Pignorium* in Iſiaca Menſa, & in Virgine Americana apud *Ioannem Laetium* Americanarum Rerum Eruditum ſcriptorem. Et ne dubitemus, en *Iulium Capitolinum* in Maximin. Iunior. *Monolium de albis novem, reticulum de praſinis undecim, dextrocherium cum coſtula de hyacinthis quatuor.* Vicinior eſt teſtis *Ioannes Baptiſta Suarez* in Antiquitatibus Gaditanis Hiſpanicè editis Lib. IV. cap. V. in quibuſdam vaſis ſepulchralibus ejuſdem Inſulæ *conditas inter oſſa & cineres*

inve-

inveniri gemmas ex auro & argento velut anulos, & armillas. In cujus fide id tantum desideramus, quod rem adeò seculis insitatam nulla icone adumbraverit diligens alioquin Insularium Antiquitatum exactor. Magnam sanè à me iniisset gratiam, ut promptius de forma *armillarum* decernerem, conjecturis invenienda, & paucorum umbris.

§. IV. *Armillarum Forma, Compages & Connexio.*

Enimverò quod anuli *armillis* ferè jungantur non caret mysterio, ut ad illorum formam effictæ id brachio præstent, quod digitis anuli. Nam Maximinus uxoris *brachiali* pro anulo utebatur. *Capitolinus. Erat magnitudine tanta, ut octo pedes digito videretur egressus: pollice ita vasto,*

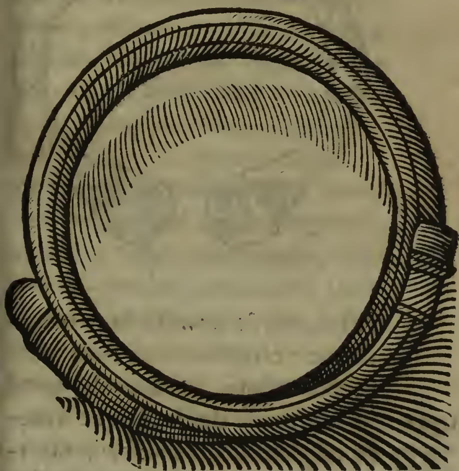
Brachiale in digito pro annulo.

vaſto, ut uxoris dextrocherio pro anulo uteretur. Vnde *armilla* Toronis in *Chronico* Norwagiæ **Guldzing** nomine veniebat, hoc eſt, *anuli aurei*, ſive *circuli.* Nec differunt, niſi magnitudine, quia circulus utrique communis, quo in orbem ampleĉtitur tam brachium quam digitum. Hic ſtrictius, ibi laxius. *Iſidorus* Lib. XIX. Originum cap. XXXI. *Ab intellectu circuli armilla non diſcrepat: quia ipſa quoque hoc ubi ponitur, ambiendo conſtringit, ſed quando* armilla *latius extenditur*, circulus *rotundus fit.* Graphicè quidem formam armillæ circularem depinxit, ſed quid ultimis velit verbis, non ſatis aſſequor. Rotundus enim fit circulus armillæ, quanquam latius ſe non expandat, ut ex rotundo anulorum flexu liquet. Meo tamen judicio inter circulum

Armillæ forma circularis.

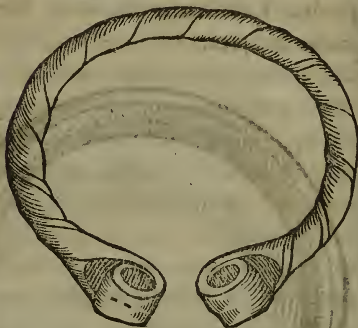
&

& armillam id ponit discriminis, quod ille rotunda forma arcte se claudat, hæc ulterius inflexu levi se extendat, qua effigie hic Lectorum oculis ex *Pignorio* subjeci.

Cui similis videtur anulus quidam ex aurichalco gigantis, ut fertur Islandici, quem ex **Annulus gigantis.**

ex Muſeo ſuo mihi monſtravit *Olaus VVorm*, Polyhiſtor noſter.

Eſt tamen & *armillæ* ſuus quandoque circulus extremis ſeſe mordentibus, inſtar anuli, quod in Melitenſi Baſileenſique videre eſt, unde aliis κρίκοι, communi cum anulis nomenclatura, nuncupantur. *Suidæ* περιοχὴ, quod brachium circumeat. ψάλια quoque ſeu ψέλλια dicuntur

Quare κρίκοι armillæ dictæ?

tur *armillæ* & anuli, teſte *Heſychio*, quia hi minores, illæ majores circulos conficiant. Quippe ψάλιον frænum eſt equorum, ſeu catenula fræni rotunda apud *Xenophontem* L. de Re Equeſtri, & *Camerarium* in verſione, & qui *armillas* anuloſve geſtant ψελιόφοροι appellantur *Herodoto* Lib. VIII. περιχείρους eodem ſenſu *armillas* ſignat *Polybius* Lib. II. quod manus in orbem prehendant. Nec aliud ἀμφίδεα notant apud *Hippocratem*, ut ſupra monuimus, ducta à circulari muliebris uteri forma, ſimilitudine. Ἀπὸ τοῦ περιλαμβάνειν ἐν κύκλῳ καὶ οἷον ἀμφιδεῖν, *quia in orbem circumdent & quaſi circumligent*, interprete *Galeno*. Vbi οἷον ἀμφιδεῖν extrema illa *armillarum* includit, quæ à perfecto claudentis circuli orbe nonnihil diſcedunt. Duplex enim *armillarum* forma, arctior

Frænum Equorum.

Armillarum forma duplex.

illa

illa & immobilis presſè manum ambiens, qualis eſt *Habelæ* & *Plateri*, & laxior. De illa ſine dubio *Tertullianus* loquebatur cap. III. de habitu muliebri; *Lumina lapillorum, quibus monilia variantur, & circulos ex auro, quibus brachia artantur.* Teres *Saxoni* noſtro Lib.II. hiſtoriæ Danicæ de avaro Boho:

Armillæ forma teres.

Ergo graves loculos & ditia clauſtra reſolvit,
Armillas *teretes & onuſtas protulit arcas,*
Exitii fomenta ſui.

Armillarum circulus vel ſimplex vel plures inter ſe connexi.

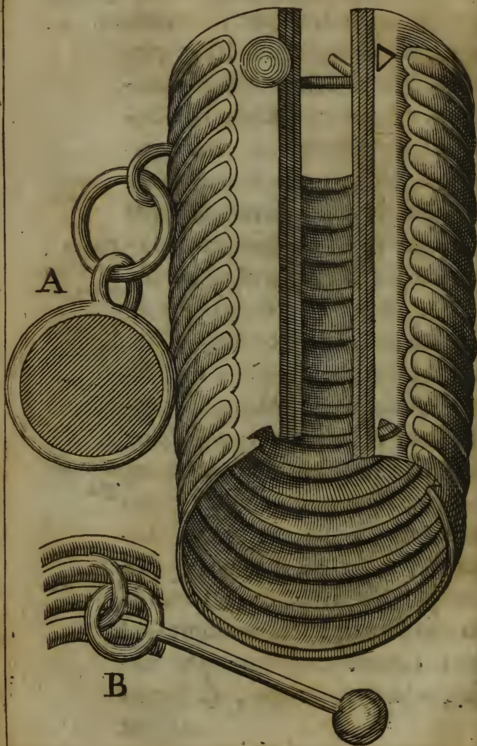
Hæc vel ſimplici orbe alligabat brachium, vel pluribus inter ſe connexis circulis, eo planè modo, quo aurei Nympharum noſtrarum nunc involvuntur carpi, doliorum inſtar. Cujus ſpecimen ex Muſeo Antiquario *Olai VVormii* Viri ſummi exhibemus nunquam hactenus ab aliis annotatum. Bina

na sunt *brachialia* elegantissimo opere æneo ita arte effecta, ut non solum orbiculari forma carpum stringant, verum plurimos continuata serie circulos ad medium ferè cubitum extendant. Circuli duodecim numerantur eminentiores, linea inter se copulati, qui ad brachii similitudinem quasi per gradus crescunt. Pondus est XIII Vnciarum cum dimidia. Ad VI verò Vncias in longitudinem ascendit. Circumferentia superiori parte latior pedem Romanum complectitur, inferior v: angustior est unica Vncia. Tota verò *armillæ* compages duplici loco brachio alligari est apta, superiori inferiorique idque clavis per patentia bina foramina trajiciendis. Dependent (A) bini circuli utrinque per ansas, clausi apertique, & ligula (B) ex

Brachialia bina ænea ex Museo Wormiano.

Eorum pondus, Longitudo, Circumferentia.

Compages.

A
B

(B) ex tertio orbe, mobiles omnes, & ad crepitum comparati. Quæ illustria stupendæ antiquitatis nostræ monumenta non ita pridem in Dania eruta cum aliis nummis & toreumatis spectantium oculos in instructissima Technicotheca laudati Viri in se convertunt, digna posterorum memoria, ut ex appicto schemate mecum agnoscet ingenuus vetustatis æstimator. Laxior verò *armillarum* structura fluensque nec nostro ornatu muliebri infrequens, nec antiquorum. Talis gemmata fuit *Paschalini*. Nec absimilis Rorici, de quo *Saxo* nostras Lib. III. historiæ Danicæ: *Roricus cum senas forte armillas haberet, ita mutuis nexibus involutas, ut ab invicem sequestrari nequirent, nodorum inextricabiliter serie cohærente.* Torquem æmulabatur, nisi torques fuerit, quem alibi

Armillæ in Daniâ erutæ.

Laxior structura armillarum.

Torquis in brachio.

depingit *Saxo* Lib. VIII. de Gotrico: *Detractum lacerti torquem accersiti labris inseruit. Quem Reso confestim brachio applicans, id cunctis auro præditum ostentabat.* Quo retulerim libenter Vngulum singularis *armillæ* artificii, quod ideò *suspendebatur* brachio. Ita enim *Pacuvius* apud *Festum*: *Suspensum in lævo brachio ostendo ungulum.* Et apud *Nonium*: *Repugnanti ego porro hunc vi detraxi ungulum.* Vngulum Oscorum lingua anulum notare scribit *Festus & Isidorus* Lib XIX. Originum cap. XXXII. Ita *Plinius* de anulis Lib. XXX. cap. I: *Græci à digitis appellavere, apud nos prisci* ungulum *vocabant, postea & Græci & nostri Symbolum.* Cur non & *armillæ*, quæ anuli sunt brachiorum? Nam ungulum, si rectè conjicio, anulus dictus, quod cornu in circulo imitetur, licet aliter senserit *Isido-*

Vngulus in brachio.

Vngulus quid?

Isidorus; vel forsan, quod rudi seculo ungulæ seu cornua anulorum *armillarumque* vices sustinuerunt, quemadmodum ebur aliis, & cornu brachiale in arcubus adhuc inter Turcas Arabesque usitatum, si credimus *Bellonio* Lib. II. Obs. cap. 89. Vngulam enim pro cornu antiquos accepisse ex signatis plurimorum Auctorum locis in observationibus nostris Novis *de Vnicornu* Cap. XXXI. evicimus. Anceps hæreo num huc corniculos debeam referre, *armillis* sæpe sæpius, velut cognati generis, sociatos. Ita *Livius* Lib. X. *Corniculis, armillisque argenteis donat.* Quid corniculi aliàs fuerint, haud ignoro, nec de usu ambigo. Crediderim aliquid monstri subesse, quod equites iis donarentur, qui corniculo merebantur apud *Tranquillum* de Orb. Gramm. *Val. Maximum* Lib. VI.

Isidorus tangitur.

Corniculi armillis sociati.

Corniculis equites donati.

cap. 1. *Leonem* Cod. XII. §. 53. L. 1. *Accursium*, aliosque. Elegantem hujus argumenti Inscriptionem ex civitate Castellana Faliscorum oppido suis inseruit *Smetius* fol. 73.

Q. ALBIO. Q. F. HOR. ILLICI. 7. LEG. XX. V.V.
CORNICVLARIO. PR. PR.
DONIS. DONATO. AB. DIVO TRAIANO. AVG.
TORQVIBVS. ARMILLIS
PHALERIS. BELLO. PARTHICO. ET. A. &c.

Nihil igitur à veritate puto dici alienum, si *armillam* à tortuosi flexus similitudine cum cornibus, ungulum voces: Nam cæstus, *armillis* ferè similes, in brachiis manibusque ad cornua arietina componit *Plinius* Lib. XI. cap. 37: *dedit natura in anfractum convoluta arietum generi cornua, ceu cæstus daret.* Quidquid autem de ungulo sit, gem-

Vngulus idem quod armilla.

gemmatæ *armillæ* inter laxiores numerandæ, quia fluitabant plerumque, & cathenas ſubinde æmulabantur. Clarus teſtis *Cyprianus*, de habitu Virginum, ubi ita eas alloquitur : *Maneat in vobis facies incorrupta, cervix pura, forma ſincera. Non inferantur auribus vulnera, nec brachia includat aut colla de armillis & monilibus precioſa cathena.* Vbi & molem *armillarum* tangit & formæ catenatæ luxum. Molem ex pondere vel largiori amplexu metimur. Illam in feminis notat *Tertullianus* de Cultu feminarum : *Ceterum neſcio an manus ſpatalio circumdari ſolita, in duritiam catenæ ſtipari ſe ſuſtineat.* Ita enim ex Manuſcripto *Codice* Regio legendum monuit *Cl. Salmaſius* ſtupendum illud omnium ingeniorum decus, quum priores libri haberent, *ſtupeſcere ſuſtineat.* Melius certè ille

Gemmatæ armillæ laxiores velut cathenæ.

Armillarum moles.

& graphicè laxiorem formam ſignavit quæ manum arctius *ſtipare* nequiret. Vulgus Sabinorum aureas *armillas magni ponderis* geſtaſſe *Livius* tradit Lib. I. Vnciam auri in ſua exegit à Menæchmo Erotium, apud *Plautum* Act. III. Sc. III. Rebecca ad pondus aureorum decem aſcendit *Geneſ.* XXIV, 22. qui totidem Siclos aureos conficiunt. Ponderoſiſſimæ Wormianæ omnibus palmam magnitudinis præripiunt, majoris æſtimandæ, ſi tam eſſent ſolido auro conflatæ, quam ære. *Armilla* argentea veterum Iſlandorum in ara aſſervata Vncias XX. pendebat, quam, auctore *Arngrimo* de Republ. Iſland. cap. VI. forenſi aliquo munere fungentes jusjurandum præſtituri contrectabant. Ampla quoque & eximii ſimul fuit ponderis illa, in qua anguis delituit apud *Saxonem*

Aurearum armillarum pondus.

Armillæ argenteæ pondus.

nem Lib. VIII. *Armilla anguem induens venenato dentium acumine eum à quo gerebatur appetiit.* ψέλια illa *Xenophontis* Lib. VI. Pæd. lata erant πλάτεα περὶ τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν. χλιδῶνες quoque dubio procul fluitabant. Vnde ornamentum pedis 2. *Samuel.* 1, 10. אֶצְעָדָה, quod *armillam Vulgatus* per translationem reddidit, LXX. χλιδῶνες vocant. Amplitudo Danicarum *armillarum* ad XII. pollices extenditur, ut non alias magis capaces meminerim. *Costulam* in *Capitolino* de latiori *armilla* accipit *Casaubonus*, quæ carpum cingens *costulas* non malè refert, licet durius id dictum non inficietur ipsus. Vnde *Cl. Salmasii* incurrit censuram, qui rectissimè, ut omnia, *costulam* pro *copula* interpretatur, quod mox videbimus. *Copula* autem si *armillæ* sit pars, posset ex hac largior dici *armilla.*

Anguis in armilla.

Costula armilla latior.

Costula rectius Copula.

Ad *armillas* enim, ut rectius carpum amplectantur, copula est necessaria, quæ *dextrocherii* pars, qua jungitur, dici non meretur, sed appendix. Ea vel tænia fuit, vel fibula. Illam in Maximinum Iuniorem indigitavit *Julius Capitolinus: Dextrocherium cum costula de hyacinthis quatuor, præter vestes auratas. Dextrocheria* in *Codicibus* nonnullis Manuscriptis, nemo approbabit facilè, quia & *Casaubonus* &, quod urgentius, *Salmasius* improbarunt. *Copulam* autem pro *Costula* aptius legendum, uterque censet.

Copula armillæ non pars sed appendix.

Fuit hæc *copula* dextrocherio appensa, ut ejusdem colligaret capitula. Sic enim *Glossæ: Copula*, χεὶρ, ἁλυσείδιον, μέλος, ἄρθρον χειρός. Vbi Vir sine pari *Cl. Salmasius* iterum audiendus, qui χειραλυσίδιον legit, hoc est, manus catenulam, quia *copulam* nemo unquam dixit manum significare.

Copulæ usus.

Ἀλύ-

Ἀλύσεις ſanè in mundo muliebri à *Polluce* numerantur:

Χλιδῶνα, περόνας, ἀμφιδέας, ὅρ-
μους, πέδας,
Σφραγίδας, ἀλύσεις, δακτυλίους,
καταπετάσματα.

Copulam autem hanc ex auro ſi fingamus, quomodo tum alligari aptè manibus potuerit, non ſatis perſpicio, niſi vel hanc alio loro alligari dixeris, vel de aureis fibulis ſeu auro textili coſtulam accipias. *Armillas* duas ex nummo veteri exhibuit *Antonius Auguſtinus* pag. IV. peripheria perfectâ non clauſas, quæ fibulis locum præſtant. Illarum hic typus:

Copula ex auro vix fingi poteſt.

Murænulis haud abſimiles ibidem circumductæ, quæ collo ap-

pendi ſolebant. Brachiis tamen non videntur indecoræ. Extant aliæ *armillarum* figuræ apud *Gruterum* in Inſcript pag. 358. fibulis adaptandis non inidoneæ.

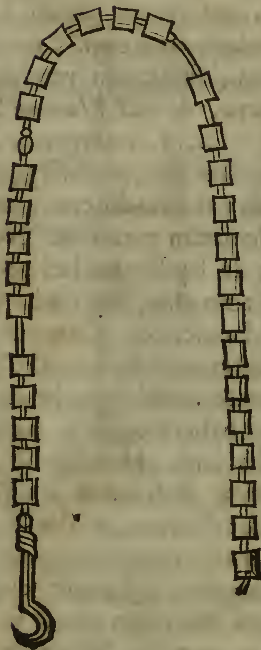
Quas pro *armillis* haberi *Schacchius* Lib. III. Myrothec. cap. XLI. affirmat, niſi torquium potius ſint formæ, ut viſum *Pierio Valeriano* Libro XLI. Hierogl. cap. de Torq. Omnium autem communis & forma & uſus eſſe potuit. Veſtigia ſimilia ſuperſunt in anulo gigantis Iſlandici, qui ea eſt laxitate, ut *armillam* de facilè ſuppleat. Fibulis circuliſve connexas *armillas Petronius* indicat loco in Satyra elegantiſſimo; *Et ne has tamen oſten-*

Armillæ fibulis circuliſve connexæ.

oſtenderet divitias, dextrum nudavit lacertum armillâ aureâ cultum, & eboreo circulo lamina ſplendente connexum. Lunata eæ forma, fibularum veterum in morem, de qua *Plautum* Epid. Act. V. Sc. I. interpretor, qui *Lunellam*, ſeu, ut alii legunt, *lunulam* natalitio die cum armea & anulo datam memorat. Non enim de lapillo anulari acceperim cum aliis, vel ideò, quod in Manuſcripto *Camerarii* aliqua literarum ſit lacuna. Quanquam & *armillæ* ſuos lapillos lunares habere poſſint, pari cum anulis jure. Hamum in Smaragdina *Paſchalini armilla* id præſtitiſſe vero ſit ſimilè, qui in altero capitulo eminet, ut ex appicta figura ſit evidens. Quod interdum clavis factum, ut in armillis Wormianis utrinque infixis, qui eximi poſſunt & reponi pro uten-

Hamo armilla connexa.

Interdum clavi.

tium voluntate. Ita autem extrema copulant, ut per utrumque trajiciantur. Sed quo pacto cutis erit tuta? Credo equidem non nudo brachio has *armillas* inductas, sed manica interposita, roboris ergò. Quam rem *Isidorus* plenissimè illustrat, hactenus à nemine intellectus, quia *armillæ* nostræ tamdiu sepultæ jacuerunt. Ita autem ille Libro XIX. Originum cap. 31: *Ampla & ante manicam portantur, & possunt ibi jungi clavo uno.* Iurares ante oculos habuisse nostras, adeò cum clavis adhærentibus accuratè depingit. Scio ultima illa de clavo suspecta esse Illustri Viro, ut inepti cujusdam Monachi additamenta. Desunt enim in pluribus Manuscriptis, quæ videre licuit, & in optimis *Bartoli Bartholini* fratris perdilecti membranis, quæ modo ad manus sunt, nihil tale invenias.

Ab hamo quomodo cutis illæsa.

Quædam armillæ non nudo brachio inductæ.

Non possum tamen à me impetrare illam licentiam, ut expungam, vel ideò, quod ad oculum clavos in *armillis* videam exemptiles, huic usui destinatos. Aliæ clausulâ jungebantur ad morem nostrum. Quomodo legendum quoque apud *Capitolinum* judicat *Salmasius* ὁ πάνυ, Not. ad Poll. *Dextrocherium cum closula.* Estque idem quod Græcis κατακλεὶς, & βάλανος, quæ reciproco passu ambulant pro clausula *armillarum* moniliumque. Audiatur *Hesychius*: βάλανος, τὰ ἐξηρτημένα τῶ ὅρμων περὶ τὸ τράχηλον, καὶ τῶν δρυῶν ὁ καρπὸς, καὶ ὁ τῶν φοινίκων καὶ κλεῖδες. Vbi βάλανος κλεὶς vocatur, seu closula monilium, qua junguntur capitula. Βάλανον autem quid vetat & *armillis* concedere, quum huc inclinet *Aristophanes.* Λυσιστρατ:

Clausulâ armillæ junctæ.

Βάλανος armillæ fibula.

Ω χρυ-

Ω χρυσοχόε. τὸν ὅρμον ὃν ἐσκεύασας
Ὀρχουμένης μου τῆς γυναικὸς ἑσπέρας,
Ἡ βάλανος ἐκπέπτωκεν ἐκ τοῦ τρήματος.

hoc est, ex versione *Q. Sept. Florentis*:

Quod aurifex monile fabricaveras,
Dum nostra sero saltat uxor vespere,
Elapsa pendens fibula è foramine est.

De *armillæ* fibula eò libentius hic βάλανον acceperim, quod videam veterem *Scholiasten Bisetum* Tragœdi mentem ad obscœnas utriusque sexus partes torquere. Nam βάλανον τὸ τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τὸ τρῆμα τὸ τῆς γυναικὸς αἰδοῖον σημαίνειν δύναται. Quanta autem inter *armillam* & γυναικὸν μόριον sit affinitas supra ex Coo demonstravimus.

Βάλανος pro re obscœna, sed malè.

vimus. Nomine enim ſimili utrumque venit, βουβαλίου, ἀμφιδίου, & βαλάνου. Quod optimè aſſequutus eſt *Florens Chriſtianus* in hac Scena. Nam Fibulam in ſpinther commutavit ſequenti verſu:

ἐκείνη τὴν βάλανον ἐνάρμοσον.

ut ad illud *Plauti* in Menæchmis reſpexiſſe Poëtam oſtenderet:

Iubeaſque novum ſpinther reconcinnarier.

Foramina pro fibula armillæ trajicienda.

τρῆμα illa in quæ τὴν βάλανον τοῦ ὅρμου ſeu κλεῖδα conjicit, in *armillis* Wormianis ſunt manifeſtiſſima, trium angulorum ſingula, &, quam clavi, ampliora. Nam clavi rotundo ſtilo incurvantur, capitulo ſeptenis circellis criſpato, quod obſcurè glyptes exſculpſit, qui nec in cæteris operis elegantiam eſt aſſequutus. Notantur enim in illis ſtriatæ lineæ quamplures & ſi imagines

nes præferrent, nihil peregrina antiquitas opponere poſſet, quæ clarorum Virorum vultus in *armillis* exſculpebat. In quam rem excutiendus *Trebellius Pollio* in XXX. Tyran. de Quieto: *Macrianorum familia Alexandrum Magnum Macedonem Viri in anulis argento, mulieres in reticulis & dextrocheriis, & in anulis &c. exſculptum ſemper habuerunt.* Quo concinit *Suetonius* in Nerone cap. VI: *Quæ fabula exorta eſt, deprehenſis in lecto ejus circum cervicalia ſerpentis exuviis: quas tamen aureæ armillæ ex voluntate matris incluſas dextro brachio geſtavit aliquandiu; ac tædio tandem maternæ memoriæ abjecit, rurſuſque extremis ſuis rebus fruſtra requiſivit.* Sed *armillas* noſtras, utpote militares eo nomine excuſabimus, quod feminarum neutiquam fuerint.

Vultus virorum in armillis exſculpti.

§. V.

§. V. *Armillæ utrique sexui familiares.*

Armilla & ſpinter muliebria ornamenta.

Nam peregrinæ *armillæ* muliebre præcipuè videbantur ornamentum. *Thomas Magiſter* apud me Manuſcriptus : ψέλλιον γυναικεῖος κόσμος : *Brachiale muliebris mundus.* Et *Feſtus* : Spinter *armillæ genus , quo mulieres utebantur. Plinius* quoque Lib. XXXIII. cap. 3 : *Habeant feminæ in armillis digitiſque totis, collo, auribus, ſpiris : diſcurrunt catenæ circa latera , & incerta margaritarum pondera è collo Dominarum : auro pendeant , ut in ſomno quoque unionum conſcientia adſit.* A Matronis tamen temere uſurpantibus ad lupas ſeu ſcorta tranſiiſſe conqueritur *Tertullianus* de Pallio : *Iam matronas videbis. Cum latrinarum antiſtes ſericum ventilat , & immundiorem*

loco

loco cervicem monilibus consolatur, & armillas quas ex Virorum fortium donis ipsæ quoque matronæ temere usurpassent, omnium pudendorum conscia, manus inserit. Ad feminas enim vel dono Virorum, vel Legato Matrum pervenere. De Legato *Leges Anglorum & VVerinorum Tit.* VI.§.6. *Mater moriens filio terram, mancipia, pecuniam dimittat: filiæ verò spolia colli, id est, murænas, nuscas,* (hoc est, fibulas, ut Cl. *Gerardus Vossius* exponit Lib. II. de Vitiis Sermonis Lat. cap. XIII.) *monilia, inaures, vestes, armillas, vel quidquid ornamenti proprii videbatur habuisse.* Inter eadem ornamenta muliebria ad legatum recenset *Vlpianus* ff. de auro & argento Legato. *armillas & viriolas.* Hinc apud *Tertullianum* de Pallio; Cinædus Cleomachus, quum ex pugile in feminam transiisset, viriolas induxit corporis cicatricibus:

Armillæ inter legata Matrum.

bus: *Vtique ſicut veſtigia cæſtuum Viria occupavit: ita & endronidis Solocem aliqua multicia ſynthesi extruſit.* Veſtigia cæſtuum cicatrices ſunt, quas in capite plerunque oſtentabant pugiles. Hinc quum in Manuſcriptis inveniatur *Virus*, pro *Viria*, putat Polyhiſtor *Salmaſius* in Not. ad Pall. Tertull. *Birus* reponendum, ſeu *Berus*, quod tutulus erat, capitis tegmen cicatricibus in capite occultandis accommodatum. Non refugit tamen Vir multiſcius vulgatam lectionem, quam retinuit, ut *Viriæ armillæ* ſint feminarum, quas loco cæſtuum inſeruit brachiis Cleomachus, poſtquam in feminam de Viro eſſet mutatus. Illam planè ego judico neceſſariam ad Afri mentem. Nam cæſti manibus lacertiſque inducti in luctationibus, quos effeminatus jam Cinædus cum armillis permutavit. Ex cæſtis veſtigia, non

Birus vel Berus capitis tegmen.

Cæſti in manibus lacertiſque.

non capiti, ſed brachiis impreſſa. Quin poſſunt veſtigia nudo ſenſu de cæſtuum loco explicari, in quem ſucceſſere *Viriæ*, ſeu *armillæ*. De his *Martialis* Lib. XI. Epigr. XXII. Lydiam adeò laxam decantans, ut Cinædi *armillam*:

Quam quæ Delphitico lapſa eſt armilla *Cinædo*,

Vnde *Spatalocinædum Petronius* appellat in Satyrico cinædum ſpatale ſeu brachiali onuſtum. *Armilla* illa Bilbilici & fibula eſſe potuit, & *Viria*, quanquam hanc prætulerim, quia minus ex uſu Ciuædis fibulæ laxiores. Feminarum autem adeò propriæ, ut in nomina tranſierint. Ita Lapis antiquus apud Inſubres, quem ex ædibus *Nicolai Caſtillionei* nobis dedit *Bonaventura Caſtillioneus*:

Spatalocinædus quid?

Viriæ in Nomina feminarum tranſlatæ.

V. F.

V. F.
PETRONIVS GEMELLVS
VIVIR SIBI ET VIRIAE
L. F. LVCILLAE
VXORI.

Sic & spatalia.

* A *Spataliis* dicta quoque est *Spatale* Nympha apud *Claudianum* in Epithalamio:

Et gravibus Spatale *baccis diadema ferebat*
Intextum, rubro quas legerat ipsa profundo.

Armilla signum mollitiei.

Inde mollitiei signum *armilla.* Nam apud *Senecam* Lib. In sapientem non cadere injuriam, cap. XVIII. Chæreæ Tribuno militum; *Cajus signum petenti, modo Veneris, modo Priapi dabat, aliter atque aliter exprobrans armato mollitiam. Hæc, ipse pellucidus, crepidatus armillatus.* Pro-

* Atqui monente me Cl. *Reinesio* manifestum quoque est esse etiam *Virios* familiam Romanam ex historiis & lapidibus notam, sive à viribus, sive undecunque sic appellatam. Cujus exempla innumera suggerunt *Gruteri* Inscriptiones.

Profluxerunt nihilominus à Viris. Vnde *Viriliæ Isidoro* Lib. XIX. Originum cap. XXXI: *Dextrale est commune Virorum & Mulierum; quia utriusque sexus dextræ sunt. Armillæ propriè Virorum. Vnde & quondam vulgo Viriliæ dicebantur.* Virorum itaque juxta ac feminarum ornatus. Nisi *Virilias* Virorum, *Viriolas* feminarum dixeris. Videtur sanè *Plinius* Lib. XXXIII. cap. III. aliquid inter *Virias* & *Virilias* posuisse discriminis: *Viriolæ* (vel ut alii *Viriæ*) *Celticæ dicuntur, viriles Celtibericæ. Vxorias* reponit quidem ex vetustissimo Codice *Baysius* Libro de Vasculis, pro fibulis uxoriis: Verum repugnantibus aliis Manuscriptis, minoris nec antiquitatis nec fidei, & ipso *Plinio*, qui per omnia luxus instrumenta decurrens primo fibularum injicit mentionem, mox periscelidum, tum

Viriliæ à Viris dictæ.

Viriliæ Virorum. Viriolæ feminarum.

tum anulorum, tandem *Viriarum*, quas ſtatim de *armillis* interpretatur, hæc narrationi ſuæ ſubjungens; *Habeant feminæ in armillis.* Quidquid ſit, communes ſunt feminis Viriſque *armillæ*. Nam *Exodi* xxxv, 22. Viri cum mulieribus *armillas & dextralia ad cultum* Divinum Tabernaculi extruendi *& veſtes ſacras contulerunt.* *Gloſſæ veteres.* ψέλιον ἀνδρὸς, *Brachionarium.* Vnde apud *Herodot.* Lib. VIII. ἄνδρες στρεπτοφόροι dicuntur, & ψελιοφόροι. Principibus inſuper Regibuſque familiares. De Caligula *Suetonius* cap. LII: *Sæpe depictas gemmataſque indutus penulas, manuleatus & armillatus in publicum proceſſit, aliquando ſericatus & cycladatus.* Thyum Dynaſtam Paphlagoniæ, captivum licet, Datames apud *Corn. Nepotem*, *ornavit torque atque armillis aureis, cæteroque regio cultu.*

Vtrique ſexui communes armillæ.

Armillæ Regum.

cultu. In Cari Imperatoris dextra *gemmas fulgentes*, ſeu *dextrocherium* adumbrat *Chryſoſtomus* in Laudat. Babylæ. Ad Conſtantium *Lucifer Caralitanus* de non parcendo delinquentibus: *Debemus vereri regni tui diadema, inaurem etiam & dextrocheria.* Mortuo Atila Proceres regni militeſque poſt ferales epulas *armillas* ejus protraxerunt, ut filo ſuo pertexuit *Iuvencus Celius Callanus* MS in hiſtoria Atilæ: *Armillas & armorum diverſa genera, equos, faleras, diverſoſque ornatus in medium producentes noctem totam crapulis ebrietatibus ac diſſolutionibus expenderunt.* Apud Indos potentiores, teſte *Æliano* Lib. de Var. Hiſt. & de Animal. Idque aliquo diſcrimine, quod ex *Q. Curtio* animadverto. Reges enim gemmas margaritaſque appendebant lacertis, alii nobiliores vel opulentiores aurum.

Armillæ potentiorum apud Indos.

Nobiles aurum Reges

rum. Libro quippe VIII, de Indorum luxuria: *Brachia quoque & lacertos auro colunt, quibus inter populares aut nobilitas aut opes eminent.* At Lib. IX. de ornatu Regis Indici: *Brachia margaritis ornata erant.* Et ne ſacros prætercam, Saulis brachio *armillas* detràxit parricida ejus Amalechites, Davidique obtulit ſucceſſori. Vbi LXX. τὸν χλιδῶνα τὸν ἐπὶ τοῦ βραχίονος αὐτοῦ. Vocem Ebræam אֶצְעָדָה *Targum* vertit טוֹמְפַּתָא *armillam* indice *Schindlero*, *Pagnino*, *Mercero* aliiſque. *Aquila* βραχιάλιον. A quibus nihil ſentit diverſum *Vulgatus*, *B. Hieronymus*, nec *Verſiones* aliæ abeunt. Sed de *armillis* Regum Iſraëlitarum conſule Lib. III. Eleochriſm. *Fortunati Scacchii* apud quem aliqua legiſſe memini, quum eum Romæ pervolverem. Ab his ad milites donaria tranſiere, geſtarum fortiter rerum

Reges gemmas in lacertis habebant.

Armillæ militum donaria.

rerum monumenta. *Florus* Lib. I. cap. I. *Sabinis prodita porta per virginem: nec dolo, sed puella pretium rei, quæ gerebant in sinistris, petierat, dubium clypeos an armillas.* Consentit *Flavius Vopiscus* in D. Aureliano, de eodem in Epistola militari ad vicarium suum: *Arma tersa sint, ferramenta samiata, calceamenta fortia. Vestis nova vestem veterem excludat. Stipendium in baltheo non in popina habeat. Torquem, brachialem & annulum apponat.* Sic quippe legendum rectè, sicut omnia, censet *Cl. Salmasius*, ut Aureliani mens sit, milites torquem & *brachialem* & anulum habere & gerere. Nam *apponere anulum* est induere, quemadmodum *ponere vestem* pro induere *Tertulliani* de Pallio frequentata dictio. Aliqua tamen differentia *armillæ* dabantur. Non exteris, sed civibus. *Pli-*

Tertulliano lux.

Armillæ civibus datæ non exteris.

Plinius Lib. XXXIII. cap. III. *Auxiliares & externos torquibus aureis donavere, at cives non nisi argenteis. Præterque armillas civibus dedere, quas non habent externi.* Quod ex *Plinio* hauserat absque dubio *Alexander* ab *Alexandro* Libro IV. Genialium dierum cap. XVIII. Equitibus familiares in Inscriptione Matellica apud *Smetium* pag. 52. qui eam à *Nic. Florentio* habuerat:

Armillæ Equitum.

C. ARRIO. C. F. COR. CLEMENTI MIL. IX. COH. PR. EQVITI. COH. EIVSDEM DONIS. DONAT. AB IMP. HADR. TORQVIBVS ARMILLIS PHALERIS OB BELLVM DACICVM SINGVLARI PRÆF. FR. TESSERARIO OPTIONI.

quas *Armillas* quoque idem à Trajano obtinuerat in alia apud eundem Inscriptione pag. 27. quam

quam videat cui volupe eſt. Numiſio Equiti Romano Veſpaſianus idem contulit donum, ut indicat Inſcriptio *Narniæ*, quam dedit nobis *Onuphrius Panuinus*, & repetiit *Smetius*, ſed alia forma *Gruterus*:

D. M.
C. NVMISIO. C. F. SCAPT
NVMMEIO
NAVILIANO
SENIORI
EQ. ROM. OMNIBVS. HONOR. IN. COL. NAR. PERFVNCTO DONATO. AB. IMP. CÆSARE. T. VESP. AVG. TORQ. ET. ARMILLIS. *II.* ET. HAST. PVR. *II.* ET. COR. VAL. II.
C. NVMISIVS. C. F. SEMPRONIVS. DECVR. *III.*
COL. NAR.
D. D.

Equites *armillis* argenteis contentos refert *Iulius Capitolinus* in *Ex argento Equitum armillæ.*

in Maximinis. Geſtabant *armil-* Armillæ ſervorum. *las* quoque ſervi, Dominorum indulgentia. Vnde *armillata turba* dicuntur curſores ſervi apud *Suetonium* Neron. cap. xxx. Nec minus illi qui in triumphis ludebant. *Appianus Alexandrinus* de Scipionis triumpho: *Imperatorem lictores præibant, purpureis amicti veſtibus; tum Citharædorum, & tibiarum turba ad Hetruſcæ ſimilitudinem pompæ: Hi ſuccincti, coroniſque aureis redimiti, ſuo quique ordine canentes, pſallenteſque prodibant: horum in medio, quiſpiam talari veſte, fimbriiſque, atque armillis auro ſplendentibus amictus, geſtus varios edebat.*

§. VI. *Armillæ Sponſalitiæ.*

Caruerunt iis Virgines, *armillaſque* manibus ſuſpendiſſe infra

infra decorem putabatur. Hortatur enim Virgines *B. Cyprianus* de habitu Virginum, *ne inferant auribus vulnera, nec brachia includat aut colla de armillis & monilibus preciosa catena.* Ratio pudoris manifesta. Nam à Viris dabantur, ut virginitati suæ irent exsequias, de qua, acceptis *armillis*, transigebatur. Enimverò sponsalium erant tesseræ. A sacris ordiar. *Genesis* XXIV, servus Abrahami Rebeccæ futuræ Isaaci conjugi, absentis Sponsi nomine, inaures injecit & *armillas*, ut fatetur ipsus: *Et posui inaurem super faciem ejus, & armillas super manus ejus.* Verbisque proximè præcedentibus: *Et factum est cum vidisset* (sc. Laban) *inaurem & armillas in manibus sororis suæ.* צָמִיד in Hebræo occurrit. *Vulgatus* armillam, LXX. ψέλιον vertunt optimo consilio, qui & hoc ad-

Armillis virgines carebant.

Armillæ sponsalitiæ.

dunt ex mente primi idiomatis, fuisse ψέλλια δύο. Aliud vinculi amatorii testimonium præbet scortum *Genes.* xxxviii, 18. 25: Quærenti enim Iudæ, & de concubitu paciscenti, quid sibi vellet pro arrhabone dari, respondit simulato vultu Thamar nurus ejus: *Annulum & armillam & baculum quem manu tenes.* Vbi פְּתִיל quid sit, litigant Interpretes. LXX. per ὁρμίσκον seu monile exponunt. *Rabbi David* per pallium seu fasciam. Hunc sequuti *Pagninus*, *Tremellius*, *Iunius & Buxtorfius* in Concord. *sudarium* reponunt. Nec aliter *Danus Interpres*, en Pæſeklud. *Vulgatus*, *armillam*, quo cum lubentes facimus, si de *armilla* ex filis seu aureis seu argenteis torta animus fuit explicare. Nam פְּתִיל perpetuam in Codice sacro fili induit significationem, præsertim *hyacinthini*, ut *Exod.* xxviii. 28. 37.

Armillæ furtivi amoris indicia.

28. 37. xxxix, 3. *Num.* xv, 38. fili linei *Ezech.* xi, 3. fili ſtupæ *Iudic.* xvi, 9. panniculi *Num.* xix, 15. Vnde Hebræorum Magiſtri in *filo neto*, vel *torto* ferè conſentiunt, quandoquidem פתל *contorquere* notat, & *colluctari*. *Armillæ* verſio ex ejuſdem commatis loco fulcitur *Ezech.* xxiii, 42. ubi de ſcortatione cum externis proſtibulis: *Ac ſi daturi eſſent armillas manibus ipſarum, & coronam ornatus capitibus ipſarum.* Hinc ad Virgines ſacras, quæ Chriſto, tanquam Sponſo, perpetua ſe devoverunt caſtitate, *B. Ambroſius* in Vita S. Agnetis: *Ornavit inæſtimabili dextrocherio dextram meam, & collum meum cinxit lapidibus pretioſis.* Neque profanis Sponſalitiæ armillæ ignorantur. Ita apud *Plautum* Act. iii. Sc. iii. Menæchmis dicit ſe cum *Spinthere* etiam *armillas* amaſiæ ſuæ Erotio dediſſe:

Vbi illæ armillæ *ſunt*, *quas una dedi:*

De his *Flaccus* Lib. I. Od. IX.

Nunc & latentis proditor intimo
Gratus puellæ riſus ab angulo,
Pignuſque direptum lacertis,
Aut digito malè pertinaci.

Pignus lacerti quid?

Pignus lacerti, *armilla* eſt ſponſalitia pignoris loco à proco circumdata, quale Iuniam Fadillam ſibi deſponſaverat Maximinus Iunior, in juventute tamen præmatura morte exſtinctus. Arra regia in illorum catalogo appellatur quæ poſt Sponſi fatum Sponſæ relinquebantur. *Iulius Capitolinus* pro his loquatur in Maximino Iuniore: *Deſponſata illi erat Iunia Fadilla, proneptis Antonini: quam poſtea accepit Toxotius ejuſdem familiæ Senator, qui periit poſt præturam. Manſerunt autem apud eam arræ regiæ,*

Arra regia.

regiæ, quæ tales fuerunt, ut Cordus loquitur, ex iis quæ in harum rerum perſcrutatione fuiſſe dicuntur: monilium de albis novem, reticulum de praſinis undecim, dextrocherium cum coſtula de hyacinthis quatuor. Firmat propoſitum jocoſa hiſtoria *Clitophonis* Rer. Gal. I. *Cælio Rhodigino* Lib. VIII. Antiquarum Lectionum cap. XIII. memorati. *Galatarum Rex Brennus, quum depopularetur Aſiam, Epheſum cum exercitu venit, ac in Epheſiæ puellæ amatorios incidit laqueos. Ea vero congreſſuram ſe pollicita eſt, inſuper & Epheſum prodituram, ſi* pſellia *ſibi & mundus contribueretur muliebris. Adnuit Barbarus, ac militibus imperavit, in eam conjicerent quod haberent aurum, quo avarior puella adobruta periit.* Quod hauſit *Rhodiginus* ex *Plutarchi* parallelis minoribus cap. 15. Vxores factæ in armario Armarium pro

 ſpon-

condendis armillis. ſponſalitias condebant *armillas.* Quod ex *Plauto* didici Menæchm. Act. III. Sc. III:

Hoc eſt quod olim clanculum ex armario
Te ſurripuiſſe ajebas uxori tuæ.

Planè ad morem noſtrarum, quæ nuptæ arrâ Sponſi armarium exornant, quod **Schmäckleckammer** vocant. Olim in æternam gratæ copulæ memoriam in ſepulchrum ſibi voluerunt inferri. In ſepulchra illatæ armillæ. Auctor *Schævola* in Lege Medico, XL. ff. de Auro & argento Legato: *Funerari me arbitrio Viri mei volo, & inferri mihi quæcunque ſepulturæ meæ cauſa feram ex ornamentis, lineas duas ex margaritis & viriolas ex ſmaragdis.* Vel teſtamento legabant. *Paulus* in Lege *ſi tibi electio* ff. de optione vel electione legata: *ſi ex quatuor viriolis duæ, quas elegiſſem, mihi legatæ ſint: ſive duæ ſolæ ſint relictæ, ſive ab initio*

duæ

duæ ſolæ fuerint, valet legatum. Inter muliebria quoque Legata *Vlpianus* lege xxv. §. 10. ff. de auro & argento legato recenſet. *Ornamenta muliebria ſunt quibus mulier ornatur: veluti inaures, armillæ, viriolæ, anuli præter ſignatorios, & omnia, quæ ad aliam rem nullam parantur, niſi corporis ornandi cauſa*, &c. Præ cæteris enim Mater filiæ legabat, ut ex *Legibus Anglorum* ſupra obſervavimus. Vnde inter ornamenta muliebria jure hæreditario illæ tranſierunt armillæ, quæ dono maritorum non venerant.

§. VII. *Varius Armillarum apud varios Vſus.*

Ornamenti autem gratia cunctis feminiſque Viriſque collatæ. Suidas: ψέλλιον, κόσμος τῆς χειρὸς, *brachiale* manus ornamentum. Armillæ ornamenti loco.

Lexicon noſtrum Manuſcriptum: ψέλλιον. κόσμ☉ τὶς κὴ καλλωπισμὸς: *Mundus quis & cultus ſuperfluus.* Idem *Vlpianus* ſancivit, in Lege ſæpius nominata. Divina vox eſt *Ezechielis* XVI, 10: *Ornavi te ornatu, indens armillas manibus tuis, & torquem collo tuo.* In eandem rem diſſerit *Eccleſiaſtes* XXI, 24: *Velut ornamentum aureum eſt eruditio ſapienti, & inſtar armillæ brachio dextro.* Stratilax *Plautinus* Truc. Act. II. Sc. II. ad Aſtraphium ancillam:

An eo bella es tu, quia accepiſti
arme adveniens.

Vbi alii *arma* legunt. Rectius *Ian. Mellerus Palmerius* in Spicilegio *armeas* pro armillis. *Ioſephus Gorionis* Lib. I. hiſt. Daniel. cap. XIV. ex Interpretatione *Munſteri*, in ænigmate Zerubabelis de mulierum potentia: *Propter mulieres, ut illis ematis jocalia deſiderabilia, aurea & argentea,*

varia

varia ornamenta & monilia preciosa, inclusoria aurea, myrrham &c. Inclusoria *armillæ* fuere, quod brachia includant proprio velut vinculo seu fibulis. Hoc ornandi studio Legatis Reges Persarum *armillas* dabant, teste *Æliano* Lib. I. Var. hist. cap. XXII. spectantque hæc ad venerationem fere & cultum sacratiorem, quem & Legatis & Sponsis & fortibus Viris debuit grata antiquitas, quemadmodum Platanum arborem *armillis* & torquibus veneratus est *Xerxes*, cujus historiam texuit *Ælianus* Lib. II. Var. hist. cap. IV. Taceri non debet vana veterum septentrionis Regum religio, qui Othini cujusdam (unde Danis **Onsdag** / Dies Mercurii illi sacer) divinitatis titulo celebris effigiem aureo complexi simulachro Byzantium transmiserunt, ejusque brachiorum lineamenta con-

Inclusoria armillæ quid?

Legatis armillæ datæ.

Platanus arbor armillis decorata.

In Othini effigie brachiis armillæ additæ.

confertiſſimo *armillarum* pondere perſtringebant. Cujus deinde conjunx Frigga, quo cultior progredi poſſet, aſcitis fabris, aurum ſtatuæ detrahendum curavit, ut prodidit diſertiſſimus *Saxo* noſter Libro 1. Ad memoriam quoque conferebant, ob cordis per micantes in carpo venas viciniam, ut ubique etiam abſentes ſint præſentes donatores. A quo *armillarum* uſu metaphoram mutuatur Iehovah *Exodi* XIII, 9, ut imis populi medullis præcepta ſua infigat: *Vt ſit tibi in ſignum ad manum tuam, & in monimentum inter oculos tuos*. Quæ eadem ſententia repetit *Deut.* XI, 18: *Etiam alligabis ea in ſignum manui tuæ, & erunt pro frontalibus inter oculos tuos*. Appendices hic denotant טוטפות, & *ornamenta*, præſertim brachii, à טָפַף *inceſſit*, quia geſtantur, vel quod loco

Armillæ memoriæ adminicula, quare?

non

non moveantur cui in rei memoriam hærent appenſa. Eodem inſtituto Natali die offerebantur *armillæ* Natalitiæ. *Plaut.* Epid. Act. v. Sc. 1: Armillæ Natalitiæ.

Non meminiſti me auream *ad te afferre natali die?*
Lunulam atque anellum aureolum in digitum?

Quam lectionem quoniam confirmant Manuſcripti *Codices*, ut fatetur *Camerarius*, retinentque *Editiones* pleræque; inde facili mutatione *Cl. Meurſius* in *armeam* transformat, diminutam ex *armilla* vocem. *Lambinus* autem aliique *inaurem*, neſcio quo veterum teſtimonio, elegerunt. Annulos enim *armillaſque* natali die donatas invenio, inaures nuſquam. Ad *Armillas* Natalitias intendit digitum ſuccino ſuo *Iuvenalis* Satyra IX. & Calendis Iani à Clientibus Miſſitata *Spatalia* caryotarum cecinit *Mar-*

Martialis Libro VIII. Epigram. 33. & XIII. Epigram. 27. Non alio animo militibus ex bello feliciter reversis distributa armorum brachiorumque ornamenta, quorum ope fortiter res gesserant, quam ut hæc virtutis præmia se iisdem meruisse brachiis recordarentur. Quo *Isidorum* pertraho non invitum Libro XIX. Originum cap. 31: *Armillæ propriè Virorum sunt collatæ victoriæ causa militibus ob armorum virtutem.* Vt & *Polybium* de Mil. Rom. *Imperator ei qui hostem percusserit hastam donat, qui verò dejecerit & spoliaverit, pediti quidem phialam, equiti phaleras.* Pro φιαλλω *Lipsius* legit ψάλιον, *armillam.* Cujus nemo satis admiretur eruditionem. Illi accedit *G. Gualtherus* Anim. ad Tab. Sicil. CCCC. Nam phialæ non nisi semel in *Vopisco* inter castrensia præmia numeratæ, armillæ

Armillæ Virtutis militum præmia.

Phialæ inter præmia castrensia.

millæ centies. Artarxerxes quippe, referente in ejus Vita *Plutarcho*, interfectum à se Cyrum volens, variis belli ducibus dona misit, ea lege & conditione, ne ad alios laus facinoris deveniret. Vnde Mithridati, qui Cyrum sauciaverat primus, dona misit, eo quod stratum equi Cyriani retulerit. Dona illa quæ fuerint, in convivio deinde effatur Sparamixe, quum ad illud regiis ornatus vestibus accederet Mithridates: ὡς καλὴν ἐσθῆτά σοι ταύτην, Μιθριδάτης, ὁ βασιλεὺς δέδωκε, καλὰ δὲ στρεπτὰ καὶ ψέλλια· πολλοῦ δὲ ἄξιος ὁ ἀκινάκης. *Vt elegantem hanc tibi vestem, Mithridates, Rex donavit, elegantes & torques & armillas, jam preciosiorem acinacem.* Ad hæc Samnitico bello finito ob invictam fortitudinem, ut testatur *Livius* extremo Lib. X. *L. Papirius Sp. Papyrium fratris filium, & quatuor* Cen-

Armillæ fortitudinis documenta.

Centuriones manipulumque hastatorum, armillis, aureisque coronis donavit. L. Siccius Dentatus Tribunus Plebis strenuus bellator apud *Agellium* Lib. 11. Noctium Atticarum cap. xi. *pugnasse in hostem dicitur centum & xx. præliis; cicatricem aversam nullam, adversas quinque & xl. tulisse; coronis esse donatus aureis octo, obsidionali una, muralibus tribus, civicis* XIIII. *torquibus tribus &* LXXX. *armillis plus centum* LX. De quo Vetus Lapis:

IDEM SPOLIA CEPIT.
XXXIV. DONATVS. HASTIS. PVRIS. IIXX. PHALERIS. XXV.
TORQVIBVS. III. ET. LXX. ARMILLIS. CLX. CORONIS. XXXV.
CIVICIS. XIII. AVREIS. VIII. MVRALIBUS. III. OBSIDIONALI. I.
FISCO. AERIS. X. CAPATIVIS. XX.
IMPERATORES. VII.
IPSIVS. MAXIME. OPERA.
TRIVMPHANTES. SECVTVS.

Domeſticum hujus præmii habemus exemplum, ne externa longius advocemus. Invidendus enim patriæ hiſtoriæ conditor *Saxo* Lib. III. narrat, Roricum cum exercitum contra Sclavos pararet, Vbboni magnanimo, corpore præſtanti & incantandi artibus pollenti, de induſtria certaminis præmium perquirenti, *armillas* ſpopondiſſe. Sed, ut erat in navigio collocatus, *armillas* ingenti excuſſas jactu petitori quum ſtatueret porrigere, conatum ejus fefelliſſe interſtitii magnitudinem. *Armillæ* enim languido, ac parum vegeto motu, citra deſtinatum locum collapſæ fluctibus interceptæ ſunt. Trajanum Divum hoc nomine laudat fragmentum *Inſcriptionis* veteris:

Armillæ certaminis præmium.

DO-

DONIS. DONATO. AB DIVO TRAIANO. AVG. TORQVIBVS. * ARMILLIS. PHALERIS. BELLO. PARTHICO &c.

Nam, ut eleganter *Iuvenalis* Satyra ultima extremo:

Ipsius certè Ducis hoc referre videtur,
Vt qui fortis erit, sit felicissimus idem,

Vt

* De distributione horum donorum memoria quoque in nummis Imperatoris Cæsaris Nervæ Trajani.

Vt læti phaleris omnes, & torquibus omnes.

Quem locum de armillis non injuria accepit *Stevvechius* Libro 11. Commentarii ad Vegetium De M. Aurelio alia ad Columnam Trajani Romæ visitur:

M. AVRELIVS. M. F.
CELSVS
PR. LEG. II. AVG. C.
∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴
OMNIBVS. EX. PEDIT. ET
HONORIB. PERFVNCTO
DONIS. DONATVS. AB
IMP. CÆS. AVG.
BELL. ACT. SICIL. ET.
HISP. TORQ. ARMIL. ET.
PHAL.
III. ------------------
L. AVRELIVS. CELSVS
EQ. SING. AVG.
PATRIB. M. P.
MIL. ANN. XVI. VI. ANN.
XXXXI. M. VI. D. M.

Calbei

Calbei armillæ donativæ.

Calbei dictæ hæ donativæ *armillæ*, ut observat *Festus*: *Calbeos armillas dicebant, quibus triumfantes utebantur, & quibus ob virtutem milites donabantur.* Formulam doni hujus militaris inter alias interseruit Lib. IV. *Barnabas Brissonius*, ex *Valerio* mutuatam Lib. VIII. cap. XIV. Fuitque hæc: IMPERATOR TE ARGENTEIS ARMILLIS DONAT. Victoribus etiam ex ludis cesserunt. *Iulius Capitolinus* in Maximinis: *Natali Getæ, filii minoris, Severus militares dabat ludos, propositis præmiis argenteis, id est, armillis, torquibus & balteolis.* Claudium quoque *armillis* & torquibus ob certamen ludicrum donavit Decius, si credimus *Trebellio Pollioni* in D. Claud. Eodemque ingentis *armillâ* dono urbanitatem dicti Wiggonis prosequutus est Rolfo Krage apud *Saxonem Gram-*

Formula doni militaris.

Armilla victorum præmiũ in ludis.

Grammaticum Lib. II. Reſonem Rex Norwagiæ Goto magni ponderis *armilla* donavit ideo tantum, quod eum cultius & familiarius habuiſſet, ut *idem* Lib. VIII. ſcriptum reliquit. Ita eſt profecto. Corruptis hominum moribus ad jocos migravit virtutis præmium, & quod ornamenti loco fuerat, ad luxum tranſlatum. Sed venia illis, quia & noſtrum ſeculum in his ſibi ignoſci vult. Minatur verò Jehova *Eſaiæ* III. 19. 20. *Tempore illo amovebit Dominus ornamentum iſtud periſcelidum, ocellataque opera, & lunulas, Myrothecidia catellaſque bracteolas. Tiaras* (אצעדה, LXX. χλιδῶνες) *& armillas, redimiculaque & amuleta.* Arrogantiam & φιλόκοσμον Gallorum hoc titulo taxat *Strabo* Lib. IV. Geographiæ, quod περὶ τοῖς βραχίοσι καὶ τοῖς καρποῖς ψέλλια, καὶ τὰς ἐσθῆτας βαπτὰς φοροῦσι καὶ χρυ-

Ad luxus inſtrumentum migravit armilla apud Varios.

σοπάστους, *circa brachia ac manus cum brachio commissaram* (ita carpum describit *Xylander*) *brachialia gestant.* Inde χλιδῶνες dictæ, quasi deliciæ, luxuriosæ. Nam χλιδὴ apud *Suidam* est τρυφὴ, ἔκλυσις καὶ μαλακεία: *Delicia, luxus, dissolutio, mollicies.* De luxu Samiorum Duris apud *Athenæum* Lib. XII. Deipnosophistarum: *De Samiorum luxu Duris citat Asii carmina, quibus traditur armillas* (χλιδῶνας) *in brachiis gestasse.* Antonino pariter vitio vertebatur, quod mollitie feminina fractus & alieno cultu elatus *armillas* gestaverit. Id tradit *Herodianus* Libro v. in Macrinum: *Vestitum usurpans luxuriosum, purpura intextum atque auro, monilibusque & armillis redimitus*, περιδεξίοις καὶ ψελλίοις. Ad decipiendum oculos Virorum cum reliquo ornatu comparatas *Udithi* exemplo Sacer scriptor c. x. persuadet:

Armillis conspiciendis corporis faces quærebant.

ſuadet: *Quumque ſumens ſandalia adhibuiſſet pedibus ſuis, & circumpoſuiſſet brachialia & armillas, annuloſque & inaures ac totum mundum ſuum, denique venuſtè ſe compoſuiſſet valdè ad decipiendum oculos Virorum.* Sed quemadmodum ad ſacra pertinebant, ita & ad ſuperſtitionem, ne conſuetam aliarum rerum conditionem refugerent. Vſus in ſacris. Nam *armillas* veſtibus Aharonis tribuit **Armillæ in ſacris.** *Arias Montanus* in Antiq. Iud. quas anulos vocat ob utriuſque ſimilē ſtructuram: *Hoc rationale, ſeu pectorale quatuor armillis ſeu annulis, ad quatuor angulos affixis auctum erat: ex duobus ſuperioribus ligabatur catenis duabus aureis, in ſpintris formam contortis.* Volente id factum videtur ſcriptura divina. Quippe *Exod.* xxxv. 12: *Quidquid ad cultum & ad veſtes ſanctas neceſſarium erat, Viri cum mulieribus præbuerunt, armil-*

las & inaures, annulos, muranulas & dextralia. Quo loci חָח *armillam* reddunt *Hieronymus* & *Vulgatus*, haud ineptè, si siquidem חָח genus sit fibulæ vel unciæ *armillis* haud incongruæ. Lxx. tamen σφραγῖδας prætulerunt, pro
Armillæ ad expiationem collatæ. *dextralibus* verò περιδεξίας. Pari religione ad expiationem contulerunt. *Numeri* xxxi. 50: *Offerimus oblationem Iehovæ quisque quod nactus est, instrumentum aureum, periscelidem, aut armillam, anulum, inaurem aut cingulum pendulum, ad faciendum expiationem pro animis nostris coram Jehova.* Ambigua vox אֶצְעָדָה, qui à צעד *incedere* derivatur, *Hieronymo Vulgatoque* periscelides significat, rectiùs Lxx. τὸν χλιδῶνα, & *Pagnino*, *brachiale*, quod & calculo suo probat *I. Drusius* Comment. ad Num. cap. cxxviii. ita enim 2. *Sam.* 1. 10. accipiendum quoque ex textu constat. Ab Eccle-

siis

ſiis ad forum devolvebatur olim in Republica Iſlandica, ſacri juramenti teſſera. Fidem faciet *Arngrimus* patriorum morum callentiſſimus, cap. VII: *Cujus religionis fuit ritus, ut juramentum præſtituri, adhibitis teſtibus, annulum in ara Deorum aſſervari ſolitum, & in foro judiciali à judice ſupremo in brachio geſtatum* (quare de *armilla* verius acceperim) *hoſtiarumque ſanguine illinitum, attrectarent.* Rupibus triviiſque ſuſpendit Frotho Magnus Danorum Rex ad ſubditorum explorandam fidem. Loquatur *Saxo*, quia nemo melius, Lib. v. circa umbilicum: *Armillam unam in rupe, quam Frothonis petram nominant, alteram apud VVig provinciam, defixit edictæ à ſe innocentiæ experimentum daturas.* P. p. *In Iutia, tanquam in capite Regni ſui, magni ponderis auream armillam triviis affigi curavit.* Similia

Armilla juramenti ſacri teſſera apud Iſlandos.

Armillæ rupibus triviiſque quare ſuſpenſæ?

 milia

milia de Ælfredo Anglorum Rege recenſet *Matthæus Weſtmonaſterienſis* ad Annum DCCCXCII. qui per publicos aggeres, ubi ſemitæ ſinduntur in quadrum, armillas jubebat aureas appendi, ut viantium aviditatem irritaret, cur non eſſet qui eas acciperet. A *Saxone* in ſuſpicionem venit *Fortunius Licetus* Vir Clariſſimus Libro de Anulis cap. XL. de cornu aureo nuper in Dania eruto, ad explorandam Præſidum vigilantiam in biviis olim quoque ab Haraldo Rege fuiſſe expoſitum. Quod quanquam factum non inficietur Cornu hujus aureus vindex *Olaus Worm* in ſecunda Aur. Corn. editione & Epiſtola ad Licetum, quam, ne periret, hujus calci ſubnectendam curavi: tamen neutiquam eum in finem initio conditum vel inde firmius credit, quod rudi maſſa aurea, aut minori labore

Cornu aureum Danicum ad explorandam Præſipum vigilantiam.

bore

bore in aliam redacta figuram idem commodè potuerit præstari. Et sanè exploraturi fidem alicujus, non illustri adeò & signato monumento, quod facilè à quovis agnoscitur ad Regem pertinere, sed communi signo tentamus, quod suspicionem apud perfidos amovet agnosci posse. Magna præterea inter *armillas* cornuque est differentia, illæ pluribus communes esse potuerunt, hoc regium planè opus, abscondi difficulter aptum. Nec *armillas* in hunc conditas usum affirmat *Saxo*, ut exponerentur, sed alio fine antea factas à Frothone jam ad hunc usum fuisse traductas. *Armillæ* quippe ad armorum manusque ornamentum principe scopo destinabantur. Vicinum *armillarum* officium erat ad insidias mercandas: Nam Regem Canutum Toroni armillam auream donasse perhi-

Armillarum primarius usus.

Alius earundem usus.

bet *Snorro Sturleſon* in Chronico Norwegiæ, ut Olai Haraldi, Regis Norwagici vitæ inſidiaretur, dubio procul memoriæ cauſa. Abſcondidiſſe verò in cubiti parte ſuperiore ſub manica. Quod quum ad Olaum per amicum fuiſſet delatum, ipſe arrepto, quaſi neſcius, brachio, & ad ſuperiora manum pertentando deduxit, tumidumque, ut dictum fuerat, eo loci deprehendit. Quod nudato brachio, quia tumorem cauſabatur, magis apparuit. Vnde debitas *armillæ* perfido animo acceptæ inſidiator pœnas Regi dedit. Tandem, ne longius abeam, ſuperſtitioſæ medicinæ inſerviebant armillæ. Augent nummos in arca. Apud *Saxonem* Gevarus Lib. III: *Mimingo* (ſylvarum ſatyro) *armillam eſſe mira quadam arcanaque virtute, poſſeſſoris opes augere ſolitam.* Dolores

Armilla opes poſſeſſoris augebat.

lores sedant mulierum. *Plinius* Lib. XXVIII. cap. 4: *Pueri qui primus ceciderit dens, ut terram non attingat inclusus in armillam, & assiduè in brachio habitus, muliebrium locorum dolores prohibet.* Muliebrium locorum dolores prohibebant.
Expugnant rabiosorum venenum & febrium ardorem extinguunt. *Plinius* idem cap. VII: *Lais & Salpe canum rabiosorum morsus, & tertianas quartanasque febres menstruo in lana arietis nigri, argenteo brachiali incluso*, sanari tradunt. *Diothymus Thebanus vestis omnino ita infectæ portiuncula acu vel Licio* (seu *pellicio*, ut alii libri) *brachiali inserta.* Quæ fortassis ut inclusoriis appendebantur brachiis nulla alia religione, nisi quod commodius ita carpo medicinæ applicitæ servari potuerint. Medebantur rabiosorum veneno & febrium ardori.
Verva eborea in brachio Epilepsiæ curandæ *Scribonii Largi* Comp. XVI. de *armillis* accipienda Armillæ Epilepticis conferebantur.

Verva e-borea unde? piendaquis non videt? Dicta à vertendo, ob circularis formæ amplexum, vel ab averruncando instar amuleti. Amantium denique procurabant conatus. *Plinius* enim Lib. XIII. cap. 25. ex Iuba auctor est, Troglodytarum feminas *spathalia* sua ex frutice Charitoblephara confecisse, quod hic frutex efficax esset in amatoriis. Hinc *spathalia* à Menæchmo exigit ancilla apud *Comicum* Act. III. Sc. 3. ut ipsum libenter videat.

Armillæ in amatoriis efficaces.

Amabo, mi Menæchme, inaureis da mihi
Faciundas pondo duûm nummûm spatalia.

Vbi *stalagmia*, genus inauris legunt plurimi; sed quum præcesserit inauris, aliud ornamentum hoc nomine indigitavit, præsertim cum ancilla *armillis* quoque videatur inescata quas ex

arma-

armario heræ ejus dederat. Cæterum, ne de externis nimium ſimus ſolliciti, monent *armillæ* Danicæ, quæ in Muſæo Wormiano aſſervantur, ut quid veteribus Danis præſtiterint beneficii, coronidis loco inquiramus. Quanquam autem obſcura hic ſint veſtigia, dictat tamen animus, ſi verè, judicabunt Doctiores, *armillas* iſtas militaria fuiſſe inſtrumenta, ut robur brachio & firmitatem ictibus adderent. Eo enim *armillarum* lignearum & acutarum genere brachia muniunt hodie Itali Gallique in ludo, quem *Ballon* vocant, ad tumidas pilas fortius vibrandas. Quam conjecturam noſtram firmat *Saxo* æternum patriæ ornamentum Lib.II. in Biarconis declamatione ad arma exciti:

Armillæ Wormianæ ad robur brachio addendum.

Itali Gallique quid Ballon dicant?

Armillas *dextræ excipiant, quo*
fortius ictus

Collibrare queant, & amarum
figere vulnus.

Ad excipiendos ictus satis densæ ac firmæ.

Non abludit forma ampla satis, nec compacti anuli duodecim, apti qui per lacertos longius distendantur, nec denique singulorum pondus roburque. Ita quippe densatas verbis præcedentibus innuit *Saxo*:

----- pugnemus apertis
Pectoribus, totosque auro den-
sate lacertos.

Armillæ inter militaria instrumenta.

Certè inter militaria organa *armillas* olim habuisse locum nec dissimulat *Saxo*, nec alii peregrini. *Ille* enim Libro jam laudato in Hialti ad commilitones exhortatione:

Enses Theutonici, galeæ, armillæque *nitentes*,
Loricæ talo immissæ, quas contulit olim

Rolvo

Rolvo suis, memores acuant in
prælia mentes.

Xenophon verò manifestum præbuit indicium Libro VI. Pæd. Cyri, de Panthea uxore Abradatæ currus falcatos in usum Cyri instruentis: *De pecuniis suis aureum ei thoracem & auream galeam* καὶ περιβραχιόνια *confecit.* Vnde *brachialem* apponere militem suum Aurelianus apud *Flavium Vopiscum* præcepit. Et inter spolia ex captis Gallis in Capitolio suspensa *Polybius* Lib. II. recenset *aureum brachiale, quod circa manus & collum portabant Galatæ.* Sed quid appendiculæ illæ duæ forma circulares & oblongior altera? Fuit cum suspicarer in sacrificiis Danorum ad excitandum sonum sacrificulos adhibuisse, sicut in sacris Cybeles tintinnabulis usi Sacerdotes: Sed jam animo sedet, quia de

aliis Barbaris notum, concussu & sonitu isto vel ad prælia incendisse animos militum, vel hostes terruisse fremitu. Alioquin *armillas* manu concussas crepitasse, sine dubio horum circulorum opera, (nisi laxiores fuisse credamus,) ex *Epigrammate veteri* docemur, in quo χρυσοκρόταλον dicitur σπατάλιον, *ex auro* nempe *crepitans brachiale*:

Armillæ manu concussæ crepitabant, & quomodo?

Τὴν χρυσοκροτάλῳ σειομβρόην σπα-
τάλῃ.

Sive quod appendiculas aureas habuerint illæ, quæ nostris æneæ, sive quod fluitantes in brachiis crepitaverint. Quid si ad cæstus pugilum has referamus armillas? Cæstibus profectò haud absimilis forma, licet arctius applicari nequiverit. Cæstus enim lamina erat ænea loris alligata manibus, distinctis clavorum punctis seu fer-

Armillæ pro cæstibus pugilum.

Cæstus quid?

ferreorum ſeu plumbeorum, ut ex variis antiquitatum monumentis probant *Aldus Manutius* Lib.I. Epiſt.Quæſt.8. *Mercurialis* Lib. II. Gymnaſticæ artis c. 9. apud quem & ſuis lineis reperies expreſſum. Cæſtus autem antiquis Danis neutiquam ignotos, auctorem habeo *Saxonem* primo Lib. III. de Hothero. *Natationis, arcus, cæſtuumque peritia, nec non quantamcunque ea ætas capere poterat, agilitate pollebat.* Ad quem locum vide quæ erudite poſt *Manutium* & *Mercurialem* annotavit Cl. *Stephanius*: ego cæſtus non malè referre armillas noſtras auſim pertendere, quandoquidem conjecturæ eo uſque fidendum, donec clariora veſtigia emerſerint. Nam veterum fautores id habemus incommodi, ut de iis quæ temporibus noſtris defuncta ſunt, ex ingenio potius, quam veritate, cogamur

Antiquis Danis non ignoti.

mur nonnunquam ſentire. Princeps culpa ad majores noſtros redit, qui in agendis rebus fuere feliciores quam deſcribendis, ad arma promtiores quam ad literas. Idque data opera: ne gloriam illorum armis lacertiſque anteverteremus, futurorum providi, de armillis aliiſque levioribus ſilentio aſtuto inter nos lites ſuſcitarunt, ut dum illi de virtute, nos de lana certaremus.

IO. BARCLAII

DE ARMILLA

Verſus ex Libro II. Argenidis.

DIcite ſurgenti confinia littora Phœbo:
Quam nitidus veſtris hic Deus exit aquis?
Cum tingit virides hilari fulgore Smaragdos;
Aut facit, ô adamas, te ſibi luce parem;
Pallentemve onychem, varum vel jaſpida miſcet,
Vel cui purpureo nomen ab igne venit.
Cæruleaſque notas & flammis implet, & auro,
Ceu variat puras comptior Iris aquas.
Hæ tamen haud uno cunctæ ſub littore gemmæ
Naſcuntur: Nam cui gloria tanta ſolo?

His

His nitet immensus Ganges, his flavus
Hydaspes;
Est & Erythræi lucida concha sali:
Vna omnes armilla *tenet; per omnibus*
una;
Omnis in hac oriens lucida texta coit.
Di superi! pretium nitidæ formamque coronæ!
Quam volet amplecti tanta corona manum?
Vt natat in solidis lux alternata lapillis!
Oraque venantum quam bene gemma facit!
Dives en hic cervus, quem ditia tela fatigant;
Et leo, quem pretio cernò tumere suo.
Lemnius? an nondum Telchines naufraga saxa
Artifici gemmas sic posuere manu?
Digna quidem Iovis hæc vibrare armilla *lacerto,*
Cum quatit imbrifera luce coruscus humum.

Ipsa

Ipſa licet dives, placata hoc munere Iuno,
Poneret offenſi jurgia ſæva thori.
At te ſeu veri, ſeu famæ gloria tangit,
O quiſquis tanta brachia dote coles;
Vince animo cenſum; ne hæc optima ſaxa putentur,
Tuque genus Pyrrhæ vilior eſſe lapis.

I N-

INDEX AVTORVM

Qui in Schedio citantur, notantur vel illuſtrantur.

A.

Bu-

Geta

Livius

INDEX
Rerum & Verborum notabilium.

A.

Me-

Tor-

T.

V.

FINIS.

OLAI WORMII
DE
AVREO CORNV DANICO
AD
FORTVNIVM LICETVM
RESPONSIO

Cum Ejus brevi descriptione & Eruditorum judiciis.

LECTORI CASP. BARTHOLINVS TH. F.

Vm editioni priori Opuſculi *Parentis de Armillis* annexa eſſet *Olai Wormii*, Antiquitatum Septentrionalium vindicis celeberrimi, *Reſponſio ad F. Licetum de Aureo Cornu* in Dania reperto; ut hujus Epiſtolæ, publico digniſſimæ, cauſam ſciret Lector, ſtatui in rei illuſtrationem, quam pauciſſimis potero, ex *Wormio* hujus Cornu hiſtoriam repetere, cujus hic icona non invitus communico. Ipſe *Wormius*, qui multis nominibus immortalem à Patria iniit gratiam, ſingula in Monumentis ſuis Danicis laxiori calamo perſequitur. Ego pauca quæ ad rem facient adducam.

Regnante in Dania Divo *Chriſtiano* IV. reparatæ ſalutis Anno MDCXXXIX.

die xx. Iulii, puella Dana Christina Suenonis filia in Ripensi Cimbriæ Diæcesi Cornu hoc aureum in itinere casu invenit. Constat illud ex duplici lamina, quarum interior solida est & integra, lævis utraque superficie, exterior vero non continua est, ut prior, sed ex undecim conflata contiguis quasi latis anulis suis internodiis distinctis. Qui tamen omnes ejusdem nec sunt latitudinis nec crassitiei. Conflatum est ex obryzo purissimo, rotundum & incurvum, pronâ parte pedes duos Romanos & quinque pollices longitudine æquat, supinâ parte pedes duos & unum pollicem. Linea recta ab una extremitate transversim ad aliam ducta; pedem unum continet & pollices novem. Orificium majus ex quo bibitur in circumferentia pedem unum implet, in diametro pollices quatuor. Minus orificium in ambitu quatuor pollices in diametro pollicem unum cum semisse. Totum Cornu tam capax est, ut liquoris duos sextarios cum semisse capiat. Pen-

det

AUREUM
Serenissimi Principis
CHRISTIANI QVINTI
CORNU.

det uncias nonaginta novem & drachmas duas absque globo cochleato octangulo, noviter addito, qui *Christiani* I V. nomine insignitur. Emblemata varia septem Circulis continentur, quæ breviter enarranda.

Circulus primus labro vicinior major est & amplior reliquis, ideoque duplicem Emblematum ordinem & Hieroglyphicorum seriem continet, quæ omnia eo directa esse censet *Wormius*, ut humanæ vitæ miseriam ostendant & media quibus illa evitari possunt. Id enim indicare in primi ordinis Emblemate primo hominem nudum manibus pedibusque expansis, constitutum inter serpentes duos; Et hominum vitam parum à bestiis differre, in emblemate secundo bestiam illam significare humano capite, cui utrinque assidet homo manibus ad cœlum porrectis. Pravis resistendum monet homo telo viperam abigens. Denique in ultimo Emblemate alium quasi mirabundum inducit *Wormius*, atque avaritiam ex-

plicat per avem piſcem roſtro petentem.

Ejuſdem annuli ſecunda ſeries eundem quem prima hieroglyphicorum ſenſum habet.

In ſecundo circulo honeſta corporis exercitia Eques exhibet, cum homine utraque manu gladios ventilante, & alio adhuc, qui arcu & ſagittis inſtructus feram petit. Tandem vir grandævus, barbatus, & ſacerdotali habitu, cornu mulſo repletum habens, ex ingenioſa *Wormii* conjectura, animum à ſeriis interdum relaxari jubet.

In tertii Circuli initio *Wormius* hominem eſſe vult alium mactantem & crebris vulneribus afficientem, alludentemque forſan ad veterum Danorum morem apud *Saxonem*, quo devictis hoſtibus, in majorem ignominiam, proſtratis gladium circa ſcapulas ad ſpinam dorſi adigebant, coſtáſque magno vulnere facto utrinque à ſpina ſeparabant. Sed ab hac *Wormii* conjectura diſſentit *Licetus*, qui, quia contendit figuram

illam

illam ſupinam videri, ſignificari hoc Emblemate putat mulierem Danicam veneficam, quæ ex captivi necati extis vaticinaretur Cimbris; idque ex *Strabone* confirmat. Sed ex mente *VVormii* hoc & reliqua in eodem circulo Emblemata evidenter depingunt bellorum atrocitatem & incommoda, quod &, qui hic ſequitur, Centaurus indicat quaſi homo furibundus, & duo lupinâ & caninæ facie, quorum alter gladio falcato, alter ſecuri armatus eſt.

Pacis commoda quarti Circuli cælatura adumbrat, per Paſtorem armenta paſcentem.

Quintum Circulum Prudentiæ commendandæ dicatum vult *VVormius*, dum ſpeculum homini in belluinam formam à vitiis redacto oſtenditur, aſtantibus ſerpentibus, quibus prudentiam ſacræ paginæ tribuunt.

In ſexto Circulo Iuſtitiam proponit caput grande oculis deſtitutum, quaſi aures quaſdam prægrandes habens & inferius duas divaricationes, inter be-

ſtias duas conſtitutum. Adſunt & hic, præter lilium, quinquies terna puncta & duplicis crucis figura, quæ *VVormium* præteriiſſe miratur *Licetus*, qui ex binis crucibus ætatem hujus Cornu colligit ſub Haraldo Rege, quo regnante Dania Chriſto nomen dedit.

Septimus Circulus & ultimus, ultimum vitæ finem continere videtur in duobus illis mortuorum oſſibus, ab utriuſque medio dependente vexillo quadrato gemino. Novem præterea corda punctulis notata, inſigne Regis Cimbrici gentilitium indigitaſſe vult *Licetus*.

Et hæc ſunt quæ ex *VVormio* & *Liceto* ad enumerationem Emblematum hujus Cornu adducenda judicavi. Vlterius illi progrediuntur, atque diſputant prolixiùs de tempore, quô fabrefactum; quod, cum ante Dei cultum fuiſſe credat, ſub Frothone Magno ſtatuit *Wormius*. De uſu vero cornu hujus inveniendo major ut difficultas ita inter illos diſſenſio. In bello tubæ vel litui vicem

habuiſſe

habuiſſe facile foret creditu, niſi non minori ſpecie veri dici poſſet pro poculo forſan inſerviiſſe. In antiquorum ſacrificiis Scáldros, Runas, & ſacerdotes Danicos ejus ſonitu populum convocaſſe, quod inducit *Wormius*, arridere poſſet, cum tale quid veteribus haud inſuetum videam, apud quos bubulum cornu, quod buccinam vocabant, adhibitum ad cives convocandos, ut de temporibus Romuli *Propertius* Lib. IV. El. I.

Buccina cogebat priſcos ad verba Quirites.

Vnde *Iſidorus* etiam vocabuli etymologiam repetit, qui *Buccinam à voce quaſi vocinam* derivat, quod *Pagani* eâ vocabantur. In inunctionibus Règum balſamo vel oleo capiendo deſtinatum crederem, ut de Cornu olei in Salomonis unctione teſtantur ſacra monumenta 1. *Reg.* 1. Si non potius buccinam talem dicerem, quâ totum populum clangentem ibidem legimus. Ad tentandum Præſidum vigilantiam & abſtinentiam à

 furtis,

furtis, juſſu antiquiſſimi Regis apud Cimbros, Cornu hoc fabrefactum perſuadere nobis conatur *Licetus*, ideoque in bivio Ripenſi expoſitum. Simulachra vero omnia quibus artificioſiſſimè elaboratum eſt, indicaſſe putat Regis Danici mores & attributa belli paciſque tempore, quod ex propria ſua Emblematum ſingulorum explicatione confirmat Comment. de Anulis Antiq. cap. XXXVI. quamvis ibi non in omnibus *Wormii* opinioni adhæreat, ſed paulo liberius de quibuſdam judicat, ſolâ Cornu delineatione edoctus, quæ multo aliter *Cl. Wormio* viſa ſunt, qui ſolus ad ipſius cornu conſiderationem ſingula accuratiùs exigens, veluti oculatus teſtis, pluris faciendus, quam auriti decem. Itaque quæ ex ſola delineatione minus ſufficienter haurire potuit *Licetus*, cum tamen de omnibus judicium ferre vellet, ſingulatim recenſet, explicat atque reſolvit *Wormius* in *Reſponſione* ſua, quam hic habes, Lector, ſubnexis de eodem cornu *Eruditorum judi-*

ciis,

ciis, quæ olim *Parens* meus collegit & cum Obſervationibus de *Vnicornu* Patavii edidit, quæque inde huc transferre commodum judicavi. Vale, mi Lector, & tanto noſtro *Wormio* ſplendenti olim in Patria, nunc in cœlo beatorum, ſideri, quam meruit, quamvis ex merito vix poteris, æſtimationem largire.

Viro Celeberrimo

DN. D. FORTVNIO LICETO,

In Academia Patavina Professori Medico eminenti S. P.

Ruditiſſimum tuum de Annulis veterum librum, redux ad nos exhibuit Clariſſimus Vir Dn. D. THOMAS BARTHOLINVS, amicus utrique communis. Eo autem avidius perlegi, quod omnia, quæ hactenus abs te profecta vidi, rarâ & reconditâ eruditione referta animadverterim. Nec me ſpes in aurei hujus voluminis luſtratione fefellit. Quotquot enim in hoc genere vidi Autores, tantum ſuperare mihi videris, quantum lenta ſolent inter viburna Cupreſſi. In primis verò animum exhilaravit cap. XXXVI, in quo, non ſolum (contra invidorum quorundam

dam rictus) aureum nostrum in Dania inventum Cornu, tanti æstimas, ut dignum judices in quo bonas horas loces; sed etiam facto ipso, ingeniosissimè & nervosissimè id præstas, ut inter omnes qui nervos ingenii in eo enodando intenderunt, emineas, ac palmam facile referas. Mei verò quod sæpius mentionem facias honorificam, est quod gratus agnoscam, & ad mutuum amorem & benevolentiam obligatum me profitear. Non displicent ingeniosissimæ tuæ de Hieroglyphicis conjecturæ nec multum à meis abludunt meditationibus; quod lætus vidi, atque eo nomine nobis totique patriæ gratulor. In levioribus quibusdam diversum si statuamus, ea tanti non sunt, ut aut commune humanitatis rumpant vinculum, aut contentionum inter nos moveant turbas. Æquo tamen animo Humanitatem Tuam laturam confido, si de quibusdam monuero quæ animadverti commodè non potuerint, nisi ab eo qui ipsum cornu manibus triverit, & in eo

lustrando curam adhibuerit diligentiorem. Circuli tertii Emblema primum, quo exhibetur homo alterum mactans, sive explicetur per priscum ritum nostratium, plagam Aquilinam hostibus inferentium, ut vult *Saxo* noster; sive per modum quo Cimbricæ vates Sacrificia peregerunt, ex mente *Strabonis*, non multum refert, & eòdem res recidere videtur. Quamvis locum à Te ex *Strabone* adductum, cum hac imagine dum confero, non minores difficultates pati is videatur, quam ea quæ nos ex *Saxone* produximus. Ita verò *Strabo* lib. 7: Ἔθος δὲ τῶν Κίμβρων διηγοῦνται τοιοῦτον, ὅτι ταῖς γυναιξὶν αὐτῶν συστρατευούσαις, παρηκολούθουν προμάντεις ἱέρειαι πολιότριχες, λευχείμονες, καρπασίνας ἐφαπτίδας ἐπιπεπορπημέναι, ζῶσμα χαλκοῦν ἔχουσαι, γυμνόποδες: τοῖς οὖν αἰχμαλώτοις διὰ τοῦ στρατοπέδου συνήντων ξιφήρεις. Καταστρέψασαι δ' αὐτοὺς ἦγον ἐπὶ κρατῆρα χαλκοῦν ὅσον ἀμφορέων εἴκοσι· εἶχον δὲ ἀναβάθραν, ἣν ἀναβᾶσα ὑπερπετὴς τοῦ λέβητος, ἐλαιμοτόμει ἕκαστον μετεωρισθέντα· ἐκ δὲ τοῦ προχεομένου αἵματος εἰς τὸν κρα-

τῆρα,

τῆρες, μαντείαν τινὰ ἐπιοῦντο &c. *Strabo* fæminas hasce vocat divinationis peritas & Sacerdotes, προμάντεις est in Græco, vates vocant quidam, quia ut paulo post loquitur, μαντείαν τινὰ ἐπιοῦντο: non igitur assequor, quare à Te appellentur mulieres Danicæ incantatrices & veneficæ, nisi existimes omnes Ethnicorum sacerdotes & vates tam masculini quam sequioris sexus, veneficiis sacra sua peregisse. Quin harum habitum à *Strabone* delineatum si expendamus, nec hic cum icone quadrare videtur. πολιότριχες, inquit Strabo; at noster seu nostra, si ita lubet, vix capillorum ostentat rudimenta, tantum abest ut longos mulierum cirros exhibeat. Vatibus istis vestis alba: hic noster nudus plane; unde nec linteis è carbaso, subter tunicam fibulis nexis, nec Zonâ ullâ aheneâ indiget. Pedes quidem nudi, cum totum corpus tale sit. Hæc de habitu. Perpende jam, Vir Clarissime, sacrificandi ritum, cum instrumentis necessariis & modo ipso, nihil horum tuæ opinioni favere

mihi

mihi videtur. Vbi hic Crateris veſtigia, ad quem captivus protrahebatur? ubi pulpitum quod agiliter ſcandere ſolet ſacrificatura? ubi Lebis? ubi crater ſanguini excipiendo deſtinatus? Modum aſpice: non in ſublimi tollitur jugulandus noſter: ſed decumbit ſupinus. Iugulabatur captivus, juxta Strabonem; noſter vulneribus quatuor abdomini inflictis (ſi præcisè omnia examinanda) mortem ſubit. Si ultima verba huc ſaltem ſpectare putas, cur pluribus vulneribus ſcinditur venter? cur inteſtina in conſpectum non protrahuntur? quorum ſpeculatio maxime neceſſaria erat. Sed hiſce non immorabor, cum exiſtimem in tantis antiquitatum tenebris omnia tam accuratè examinari non debere. Hoc verò non poſſum non monere, quod pag. 165, ubi fabricam cornu percurris, tredecim numeres in eo annulos, quod & pag. 185, innuere videris, contra ocularem demonſtrationem toties à me factam. Deceptum te arbitror internodiorum numero, quæ
cir-

circulorum non conſtituunt numerum: Vltimi enim duo minores annuli, quos tu quatuor putas, diſcreti non ſunt, ſed quilibet eorum bina obtinet internodia. Hinc non me, ſed te in numero horum annulorum hallucinatum eſſe vides. Vnde non miror in aliis quoque fabricam hujus cornu ſpectantibus erratum eſſe, cum plus Glyptæ imperitiæ, quam fideli meæ tributum ſit relationi. Optaſſem virum excellentiſſimum, toties aureum iſtud cornu manibus ſuis triviſſe, quoties ego, qui minutiſſima ejus momenta ſtudio haud levi ſum rimatus, de quibuſdam quin longè aliter judicaſſet, non dubito. Animadvertiſſes quoque, ſine dubio, quid cauſæ fuerit, quod duplicis crucis figuram & terna puncta quater (quinquies volebas dicere, ut infra) in ſexto annulo formata omiſerim, ut pag. 174. conquereris. Hæc enim omnia ad figuras ſignificativas (ut ita loquar) hujus cornu non ſpectant. Nam nec punctulis conſtant laminæ impreſſis, nec anaglyptice eminent, ut reliqua.
Sed

Sed foramina ſunt hujus figuræ, exteriorem laminam penetrantia, quod aliter adumbrare Glyptes non potuit quam nigro colore, quo umbroſas corporum partes exprimere ſolent pictores. Nihil igitur denotare poſſunt ſimile reliquis; ſed uſum aliquem habuiſſe mihi perſuadeo. Sereniſſimus Princeps noſter CHRISTIANVS V. qui jam Cornu illud poſſidet, hiſce foraminibus gemmas ad ornatum inſertas fuiſſe exiſtimat, conjecturâ probabili. Ligamenta & lora hiſce aptari potuiſſe, quibus cornu collo aut humeris geſtantis alligabatur, dicere quis poſſet. Sed nihil certi hac in re ſtatuo, cum arbitrer nodos & articulos, annulos diſtinguentes, huic muneri abundè ſufficere potuiſſe. Quamvis verò ex hiſce foraminibus duo illa majora in quibus lineæ decuſſatim ſe ſecant, figurâ cruces referant; hoc tamen voluiſſe artificem, mihi perſuadere non valeo: anaglyptice enim aut punctatim id præſtitiſſet potius, ut reliquis figuris hæc eſſet conformis; quam circulum perforando.

Ejuſ-

Ejuſdem cenſus eſt & foramen, quod literam vocas Pythagoricam, quæ tam aliena eſt à noſtra Literatura, quam Pythagoras ipſe à Runis. Mirari igitur deſinat Vir Clariſſimus, ſi ego ἀντιπαῖς ea hic obſervaverim quæ commode in tabella exprimi nequiverint, quæque alii ex Schematiſmo haud rectè colligunt. Quod pag. 176. probare allaboras, Cornu aureum in hunc ſolum uſum fabricatum, ut eo præſidum vigilantiam tentaret Rex, quicunque tandem is fuerit (Nam de Haraldo id non memorant Hiſtoriæ noſtræ) eo nomine, *quod Regi nullus fuerit labor cornu artificiosè fieri mandare, quodquè alia figura, eadem carere non potuerit objectione; quodque rudis maſſa facilius occultari poſſit à fure, quam cornu tam magnum miro artificio conditum.* Non video qua ratione hinc ſequatur, in nullum alium uſum fabricatum illud fuiſſe quam quod eo præſidum vigilantiam exploraverit Rex. Rem juſta lance ſi ponderaveris; videbis armillas fabricatas ut brachia cingant: annulos,

ut digitos; cornua ut inflentur: ſed biviis expoſita hæc, fidem hominum iis ut tentarent. Si Rex annulum ſuum quem digitis geſtabat expoſuiſſet ad præſidum vigilantiam tentandam, an idcirco quis ritè inde collegiſſet non alio fine fabrefactum fuiſſe? cum tamen manifeſto conſtaret, Regem hunc elaborari curaſſe, digitum ut ornaret, atque hoc officium per aliquot annos ſuſtinuiſſe potuit, antequam in ſecundarium iſtum uſum traduceretur. Si inter finem fabricationis & finem expoſitionis diſtinxerimus, veritas erit in propatulo. Mirum Tibi v. c. & difficile creditu non eſſet, *aureum cornu Danicum adeo magnum, adeò grave fabrefactum fuiſſe ad uſum litui buccinæve, ſeu venatoriæ, ſeu bellicæ,* ſi alia ejus generis apud nos extantia majora & ponderoſiora ex ære vidiſſes. Arhuſiæ in patria mea, unum extitit æreum, quod, me puero, ad ſuos uſus traduxerunt Muſici, quod ſive pondus ſive magnitudinem ſpectes, aureo hoc erat duplo majus, alibi apud nos plura ſunt

ejus

ejus generis. Is qui in noſtris non eſt verſatus antiquitatibus, & fragmenta ac rudera variarum rerum adhuc extantia non viderit, multa eorum veri ſpeciem non habere exiſtimabit. Exterorum ejus generis luſtra Cornua, quantum Rolandi fuiſſe exiſtimas, *Olivant* dictum, de quo diſſeruimus Monument. Danic. lib. 5? Quantum Alexandri Magni quo totum exercitum diſperſum colligere valuit, cujus diameter quinque fuit cubitorum, ut de eo doctè diſſerit *Athanaſius Kircherus* lib. 2. Artis magnæ lucis & umbræ parte 1. c. 7. ubi ex profeſſo de eo agit. Nec refert *anſulis destitutum quod fuerit noſtrum cornu ut ſic aſſiduè manu geſtari neceſſum ſit, ac ſic inter dimicandum venandumque non exiguo foret impedimento.* Caruit enim anſulis Alexandri Magni cornu, carent & anſulis tubæ bellicæ vulgares, quæ jam in uſu, nec tamen aſſiduè manibus geſtantur, & quamvis duplo aut triplo majores ſint noſtro cornu, buccinatoribus tamen in bello nullo ſunt impedimento. Quidni igitur & hoc

no-

noſtro cornu contingere poſſe credendum? Quod regeris, vir eximie, experientiæ & oculari demonſtrationi repugnat. *Ad commiſſuras* ſcil. *annulorum eminentias non tam extuberare prominereque videri, ut lora facilè diſcurrere non permiſerint.* Cui hic jam credendum, Domino *Liceto* qui cornu illud aureum nunquam vidit, ſed ex icone ſaltem rem æſtimat; an mihi, qui toties manibus illud tractavi, & minutiſſimos apices non ſemel magnâ curâ ſum rimatus, candido cenſori æſtimandum relinquo. Quod pagina ſequenti 177. conquereris, me præteriiſſe punctatas iſtas imagines quæ annulo primo proponuntur, id quo jure fiat, æſtiment illi qui legerunt ea quæ de ipſis ſcripſimus pag. 71. primæ editionis Aurei cornu, & pag. 428. ſecundæ editionis Monumentis Danicis inſertæ ubi diſertius, quid de iis ſentiendum in genere monuimus. Ego potius jure videor hoc in Te, Vir Clariſſime, deſiderare poſſe, quod figuras & imagines eminentes & principales miſcueris cum puncta-
tis

tis & minus principalibus, quæ alterius ſunt naturæ & artificii, quæque tantam curam requirere non videntur. Et miror ego cur non pari ratione explicaveris fimbrias triangulares in ſingulis internodiis, cum punctulis etiam conſtent & ejuſdem cum reliquis punctatis ſint cenſus, quas à me præteritas arbitraris. Quæreret forſan aliquis, quibus indiciis colligat doctiſſimus *Licetus*, hominem ſiniſtra deſtitutum ſacerdotem eſſe? cum æquè nudus ſit ac reliqui, nulloque habitu ſacerdotali præditus, omneſque qui hanc imaginem vident, ſatis judicare valeant, non ſtudio, ſed caſu abruptam & demptam ei eſſe ſiniſtram. Tantum refert rem non ex imaginibus, ſed ex ipſius nativa indole & conſtitutione deſcribere. Pag. 183. ſuſpicaris in imaguncula ſexti annuli *non aſpici naſi eminentiam nec oculorum aut oris ulla veſtigia, quod obliterata fuerint ob auri mollitiem attritione à duritie telluris, in qua diu neglectum jacuit, & compreſſione tum puellæ inventricis cornu, anxie ſollicitèque purgantis, tum aurificis, idem juſſu regis repurgantis.* Hanc ſuſpi-

ſuſpicionem facile Tibi exemiſſet ipſa repurgati cornu conſtitutio, ſi vidiſſes. Quin tecum cogita, qui fieri potuiſſet, ut tantum huic uni figuræ, politura deceſſiſſet, reliquis minoribus ſalvis? ſi tantum auri proportionaliter, omnibus icunculis fuiſſet abraſum, plus profectο in pondere fuiſſet deſideratum, nec imagines & figuræ reliquæ, tam exactè ſuis lineamentis quod debebunt repræſentarent. In numero annulorum quod pag. ſequenti erratum ſit, ex ſupra dictis patet. Non enim ſex ſunt minores, ſed quatuor, extremis duobus peculiari artificio duplicatis. Sed Tibi Vir Clariſſime, hæc aliaque minutiora condonanda, quæ non ex icone peti poterant, ſed re ipſâ, & meâ relatione, cui fides omnino debetur. Optarem iterum, manibus & oculis ipſum aureum Cornu uſurpare ut poſſes: quin de quibuſdam longe aliter pronuntiaturus eſſes non dubitarem. Vſque dum hoc detur, mihi oculato teſti crede & favere perge. Vale Hafniæ V. Kalend. Decemb. Anni M.DC.XLVI.

T.

OLAVS WORM D. Med. Prof. Regius.

Eruditorum Iudicia
DE
AVREO CORNV OLAI WORMII.

Lectori Candido
THOMAS BARTHOLINVS.
Patavii MDCXLV.

EN tibi ſincera de Aurea *Olai VVormii* Diſſertatione, non tam Latii quam univerſi Orbis, ſicut ad manus pervenerunt, judicia, quibus & me voto exſolvam, & viro magno invidentiũ latratus inhibebo. Chartas tantum protuli magnorum auctoritate ſignatas. Si voces vivas velimus, unius *Gaſp. Scioppii* Comitis encomium ſuffecerit, qui *VVormii* ſcriptum variæ eruditionis plenum mihi candidus cenſor laudabat. A quo ſæculi Oraculo quum neque *Franciſcus Bernardinus Ferrarius*, neque

Gabriel Naudæus ſelectiſſimum literatorum par diverſum conceperint, univerſi orbis applauſum *VVormius* meruiſſe videbitur. Vale, & cum eruditis judica.

Cl. Doctiſſimoque Viro
THOMÆ BARTHOLINO
CASP. F.
FORTVNIVS LICETVS. B. A.

AD explicationem poſtea vetuſtiorum Emblematum Aurei Cornu Danici quod attinet, equidem in cap. XL. mei voluminis de Priſcorum Anulis hujuſmodi rem ago paulò diligentiori diſſertatione, cujus ſumma eſt: Cornu fabrefactum fuiſſe juſſu Regis antiquiſſimi apud Cimbros, non in alium uſum, quam ad tentandam Præſidum vigilantiam in regendis provinciis, & populorum integritatem in abſtinentia à furtis; ideoque projectum expoſitumve fuiſſe in bivio Ripenſi. Simulacra vero in eo formata cenſeo nihil aliud indicaſſe, quam Optimi Regis Danici mores,

res, & attributa tum belli, tum pacis tempore Regnum ſibi ſubjectum bene gubernantis, & Rempublicam prudenter ac juſtè adminiſtrantis. Quam opinionem ex apta ſingulorum emblematum explicatione confirmo, diſtinctè quibuſque particulis eorum examinatis, inclyti *VVormii* diligentiam ſuſpiciens, & ab ejus placitis non admodum diſcedens, etſi non ſemper iis adhærens. Hæc ea ſunt, Vir eruditiſſime, quæ feſtinanti calamo potui nunc occupatiſſimus elegantiſſimæ Epiſtolæ tuæ reſpondere: in qua ſicut ego non ſine rubore legi laudes ingentes, quibus me ſupra meritum ornare voluiſti; ſic enixè rogo tuam humanitatem, ut iſta mea levidenſia reſponſa boni conſulat, etſi minus reſpondentia tuæ forſan expectationi, laudibuſque ſummis mihi tam latè tributis. At verò qualiſcunque ſim, velim pro certo habeas, me ſemper ad tui vota victurum. Vale, Muſarum delicium, & me tui ſtudioſiſſimum amare ne ceſſes.

Dat. Bononiæ IV. *Non. Martii* MDCXLII.

Al M. Illuſt. Sig. e Pad. Oſſ. il Sig. Errico Fuiren.

A*SSAI mi teneuo io fauorito, ch'ella ſi compiaceſſe havere dell' affetto da me dedicatoli, quando eſſa fù quì, amorevole memoria. Mà hora favoritiſſimo biſogna che mi confeſſi, & in un iſteſſo tempo obligatiſſimo, havendo* di queſto *primo riſcontro con la ricevuta, sì dell' amorevoliſsima ſua lettera, che del pretioſo libro dell' erudito Sig.* Wormio, *ſopra il corno d'oro della Maeſtà del ſuo Rè, e miſteri in quello deſcritti. Reſto tanto obligato di così cara dimoſtratione, che non mi ſi porgera mai occaſione dell'-haverla à ſervire, che non ſia per eſſere da me più che volontieri preſa. onde la prego e per ſe e per amici ſuoi à volermene favorire, e come con ſommo deſiderio attendero di ſentire che venga à luce del medeſimo Sig.* Wormio *il trattato delle antichita, che ſi vedono nel Dominio di Sua Maeſtà, così per opera di lei ſpererò di poterne participare. Reſta in tanto, ſe de*

quì

quì alcuna cosa le potesse inviare, chè li fusse agradevole, che me lo avisi, che sarà servita come l'affetto & obligationi, che li professo, richiedono. Con che le bacio le mani augorándoli ogni maggiore prosperità. Di Roma à 12. Aprile 1642.

Di V. S. M. Ill. Deu. & oblig.

CASSIANO DAL POZZO.

Clariss. Viro

IOANNI RHODIO.

QVantopere D. *Wormius* meum circa Literaturam tum Runicam, tam Hieroglyphicam cornu aureo inscriptam desideret judicium ex literis D.V. ad Reverendissimum D. *Philippum Thomasinum* datis, abundè intellexi. Et quamvis jamdudum id D. *Naudæo* insinuarim, ut tamen viro literatissimo quovis modo satisfiat, id repetendum duxi. Legi igitur totum opusculum *Wormii*, quod Literaturam Runicam inscribit, à *Naudæo* communi-

catum, placuitque argumentum, tam vel maximè, quod linguæ hucusque incognitæ, & temporum vetustate pænè deperditæ instaurationem aggressus sit. Opus hoc ipso tantò desideratius quanto & novitate curiosius, & rarius antiquitate est. Nec audiendi sunt quidam μισόγλωττοι qui dictam Literaturam humanis usibus veluti inutilem canino dente rodere conantur. Laudandus est *Wormius* hoc ipso quod rem novam & hucusque ignotam mundo produxerit; de utilitate ejus penes lectores eruditos esto judicium. Ego certè ex hujus instauratione linguæ multa circa veteres Gothorum, & Septentrionalium populorum historias hucusque ignotas erui posse confido, quo majus forsan, (quam ignari quidam & abstrusarum linguarum precium nescientes, sibi persuaserint) lumen Reip. literariæ conferre possunt. Quare tam laudabile institutum *Wormii* non approbo tantum. Sed & eidem author sum, ut serio propositum suum persequatur, nec ullis
sese

ſeſe zoilorum cavillis à digniſſimi operis exſecutione averti ſinat.

Literaturæ quoque hieroglyphicæ cornu inſculptæ enodationem examinavi; nec diſplicuit explicatio, tam varia eruditione tamque ampla polita. Laudo tam inſignem conatum. Approbo immenſam eruditionum congeriem, quæ ſi judiciosè cornu applicetur, næ hoc ipſo immortalitatem conſequutus videbitur. Atque hæc ſunt, quæ de Literatura *Wormii* juſſu D. V. dicenda putavi. Nihil igitur reſtat, niſi ut me D. V. gratiæ unicè commendem. Tuſculi 16. Iunii 1642.

D. V. Seruus obſequentiſſ.

ATHANASIVS KIRCHER *Soc. Ieſ.*

P. Angelico Aproſio Vintimiglia Cap. XI *della Sferza Poetica ſtampata à Venetia* 1643.

Al Sig. OLAO WORMIO.

IL Corno d'oro, che caſualmente trovato da Chriſtina figliuola di Suenone

della Villa di Osterby, si ritrova nelle mani del Serenissimo Prencipe Christiano Quinto, al mio credere una delle Trombe della garrula sorella dell'antico Ceo, lassatosi cadere a bella posta di mano, acciochè da petto più forte animato, gravido di aure con maggior rimbombo fusse sentito: non poteua riceuer miglior suono, che quello degli spiriti, e dell' eruditione di V. S. il quale penetrando dalla Dania nell' Italia hà potuto eccitare ammiratione ne' primi litterati di questa amenissima parte del Mondo; & invitare li Signori Cavalier Cassiano dal Pozzo, Fortunio Liceti, Francesco Bernardino Ferrari, *& altri (à cui nome scritto à caratteri di diamante stà registrato nel Tempio dell'immortalità) con virtuosa gata à cantar le sue lodi. Il portar quello, che dicono questi litteratissimi soggetti, mi darebbe occasione d'allungar troppo il libro, e di partirmi da quella breuità, che mi son determinato di osservar in quest'opera: oltreche stimo dal Signore* Tomaso Bartholini *figliuolo di* Gaspare, *mi sarà tolta questa*

fadica.

fadica. Basti per hora il Elogio estemporaneo del virtuosissimo Signor Pighetti nella cui penna stanno riposti in Erario tutti li Tesori dell' Eternità.

Io ho grandissimo obligo al gentilissimo Signor Tomaso Bartholini , *che mi fece parte di quella dissertatione veramente d'oro, onde apena gustandola mi sentì recrear in tal guisa, che non possi non lassarmi intendere dall'istesso. Questo Corno benche pregiatissimo per la materia, essendo composto del piu fino metallo, che dalle Indiche Maremme à noi passi, senza dubbio è più pregiatissimo per la dissertatione del Signor* Wormio , *essendo per quella sogetto alle ingiurie del Tempo, e per questa sicurissimo dell' Eternità, potendosi dire, che per questa.*

---- nec Iouis ira, nec ignes,
Nec poterit furtum, nec edax abolere
vetustas.

Iacobus Pighettus I. C. Venetus:

SPECTATOR

Aureum quod cernis Cornu
Miris ditatum hieroglyphicis,
Martis olim
Buccina fui,
Canensque classicum
Mortales
Ad arma, ad clades inflammabam.
Nunc dicatus Bromio cyathus
Regias ad mensas exhilarandas
Omine fausto
Translatus sum.
Intus mero repletus
In Mortalium pectora
Pacem, hilaritatemque
Demitto,
Foris vetustis exornatam imaginibus
Aurea doctissimi
OLAI WORMII
Dissertatione
Animatis,
Penitioris Eruditionis sitim

Etiam

Etiam extinguo.
Vna (mihi credas)
Felicior manet
Sors;
Famæ tandem
Buccina fiam,
Vt
CHRISTIANI V.
Daniæ & Norvegiæ
Principis inclyti
Ferrea hac ætate ſuis in
Regionibus
Aurei ſæculi
Reſtitutoris,
Domini mei Auguſti,
Glorioſa poſſim
Canere
Facinora.
Abi lætus.

Clarissimo

OLAO WORMIO

Regio in amplissima Hafniæ Academia rei Medicæ disertissimo Professori, Marcus Aurelius Severinus Thurius Crathigena Tharsiensis S.

CVm singularis & unica dos illustris ingenuum quempiam & studiosum virum sæpenumero exornare, conspicuumque facere visa sit inter observatores homines mortales: tua te *Olae* absolutissime, & numero multa, & facultate præstantia ornamenta extollunt, suspiciendumque cunctis terrarum gentibus reddunt Ingenium, Iudicium, Industria, Stylus, Scripta. Quorum prima vis mentis ardua quæcunque atque aliis omnibus negata consequitur, Aquilæ videlicet similis, quæ volucribus omnibus supervolat, adeoque sublimiter conscendit, ut etiam in sinum se recipere credita sit Iovis. Cujus acuminis amore, studioque permotus Serenissimus Rex vester amplissimis ac Lectissimis quotisquibusque honoribus te decorare, in magnis

magnis habere, ac preciosissimis Gazæ suæ thesauris anteponere consuevit: quo regnatore Sapientissimo Ptolemæum Philadelphum aut superante aut proximè saltem æquante Dania (quod nemo non videt) feliciore jam seculorum conversione par Alexandriæ, vel Athenarum Lyceo, viris abundat omni doctrinarum genere probatissimis. quorum cum ordo multiplex ab ea parente, tanquam ex equo Trojano prodeat in dies, nihilominus tamen

micat inter omneis
Wormium sydus velut inter ignes
luna minores.

Nimirum Βόρμιος βία καὶ ὁρμὴ τ̃ Βοαρμίας παραχζάψεται mihi. Sed consilium propositumque studiorum sublimium tuorum quis censor non fateatur incomparabile? qui naturam universam comprehendere, arcana hujus quantumvis abstrusa pernoscere, atque in numerato singula habere generosa quadam animi præstantia concepisti, firma semper constantia sustinuisti. Unde illud instructissimum

mum Musæum tuum , cujus etiamnun ad nos Italos extremos de longinqua nobis, sed proxime spectante vos Arcto, fama frequens est pervagata. Iudicium preterea tuum subactum, atque exactum, quo cuncta ritè recteque dirimis, componis, digeris, decernis, quis non agnoscat rerum peritus? Quis non faciat maximi vir eruditus? Stylum verò, quis non commendet, à semetipso perbene commendatum? qui gravis æquè ac elegans est, copiosus ut firmus, amœnus, ut salibus plenus, tam autem fœcundus, ac ferax, ut variis commentariis tuis Principum virorum Bibliothecas complerit; quorum, ut novissimum, ita gravissimum tacere non possum aureum τὸ ἐξήγημα aurei cornu ex Regiis thesauris non postremi, τοῦ δὲ κέρατος τῆς ἀμαλθείας εὐπορωτέρου, cujus quot sunt emblemata, quot sunt Cimmeriæ cryptæ, tot identidem tuæ sunt coronæ, tot lucidissimæ stellæ, quibus caput tuum ornasti, memoriam tui cœlo collocasti. Quam rem equidem dixi propterea, quod si staret divus divinè

factis

factis honos, ſique Heroica tempora foſrent, juſtiſſime eſſet hoc cornu celſa inter ſydera collocatum. Ejus precii tua ſunt, *Wormi* beate, Commenta, ejus ſunt ordinis monumenta. quo equidem omni tuo ſplendore diu captus non me continui demum, quin tantam tuam dignitatem interpellare atque orare fuerim auſus, quemadmodum in præſens oro, quatenus me tuam in clientelam admittere non dedigneris, ut minimè dedignaturum facta quaſi ſponſione perſuaſit mihi Cl. *Thomas Bartholinus* hoſpes & amicus meus officioſiſſimus. Cujus equidem in natura veſtiganda ſolertiam, ſtudium, induſtriam quotidiano ſatis experimento compertam, non ſatis tamen commemorare, vel animum intendam vel confidam. Sed & promptam humanitatem atque in eruditos viros proclivitatem tuam confirmarunt *Bartholini* germani fratres magno *Gaſpare* generoſo digni filii; comprobarunt & *Fuireni* tres fratres viri ſinguli ſtudioſiſſimi, quorum virorum commune judicium & *Petrus Ionas Chariſius* εὐχαριστότατος ἀνὴρ inclyti

illius

illius *Petri Severini* Nepos ex Filia ſequutus eſt. quos tamen omnes præivit litteraturæ tum ſolidioris, tum politioris Antiſtes *Ioannes Rhodius* Civis honorificentiſſimus veſter, per quorum pleroſque nobiſcum jam coalitos, ac tantum non Italicos viros, interpretes, aut proſcenetas benignos, tuas ad me quæſo litteras dederis; dederiſque dono nobile quodpiam tuum monumentum, ſed inter omnia maximè ſpectatiſſimæ tuæ ſpeciei ſimulacrum felicibus chartis expreſſum, quod in dies revereri, venerari, exoſculari pro dignitate queam. Interim mitto meum hypomnima de fungifero, & fungi mappa ludo naturæ utroque non contemnendo, mox autem ingenti ſedulitati circa naturam tuæ paro mittenda complura, quæ de toto hoc genere apud me collegerit D. *Bartholinus* iſtarum rerum Venator ſedulus, qui reculas haſce commemoratas delaturus eſt. Vale jam feliciter, & *Severino* tibi deditiſſimo favere deinceps aſſueſce. Neapoli Campaniæ Kal. Iul. M. D. C. XLIV.

F I N I S.

THOMÆ BARTHOLINI

ANTIQVITATVM VETERIS PVERPERII SYNOPSIS

A Filio

CASPARO BARTHOLINO

Commentario illustrata.

CVM

THOMÆ BARTHOLINI

Ad Filium Epistola.

AMSTELODAMI,
Sumptibus HENRICI WETSTENII.
M DC LXXVI.